Disce bene morj.

μνόεω ἄΐγυ.

Qui sapit is, ꝑterq̃ ipsa hoium vitæ molestias sibi, nõ addat:
Cum illas quas hẽt recte ferat.

אשרי האיש אשר לא
הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים
לא עמד כי אם בתורת יהוה
יהגה יומם ולילה:

[illegible]
: [illegible]

Joannis Halleri sum
Bernensis.

CIↃ IↃ LXVI.

HEIDELBERGE

DEMONSTRATIONES EVIDENTISSIMAE XXX. PRAESENtiæ, distributionisq; corporis ac sanguinis Christi in sacra Cœna, hactenus multis minus cognitæ.

AVTHORE
Mathia Flacio Illyrico.

His præmissæ sunt breues summæ demonstrationum, in gratiam pij Lectoris.

VRSELLIS,
EX OFFICINA TYPOGRAPHIca Nicolai Henrici.
Anno M. D. LXV.

NOBILI

GENERE, AC VIRTVTE PRVDENTIAQVE VIRO, DOmino Vito Vlrico à Schamburg, ſuo Domino & Patrono Mathias Flacius Illyricus optat conſtantiam Zelumq́; in agnita puritate Euangelij Ieſu Chriſti.

BONA conſcientia fideq́; affirmare poſſum me, quæ hactenus uel contra pontificios, ac eorum colluſores Adiaphoriſtas, Synergiſtas, & Operarios (qui contendunt bona opera eſſe adeo neceſſaria ad ſalutẽ, ut planè impoſsibile ſit quenquam eis carentem ſeruari) uel contra alias ſectas, corruptelas, aut errores ſcripſi, tantum ſtudio ueritatis,

tis, non autem uel opum, uel glorię, scripsisse: quod etiã tacente me tum periculosissima tempora, desperatissimaq; negotia, quæ anno 1548. 1549. & aliquibus sequentibus fuere, cũ ego, subterfugientibus antesignanis pericula, in hæc difficilima certamina incidi, testari possunt, tũ etiam uaria mea exilia, cruces, infamiæ, ac maledicta, mendaciaq;, quæ sine modo ac fine in me congeruntur, & deniq; pericula, quæ mihi omnibus horis & locis imminent.

Quòd si meis uoluptatibus ac commodis, affectibusue indulgere uoluissem, dudum profectò mutata uelificatione, ad tempora hominesq; me attemperassem, ut multi alij, celebresq; uiri maturè fecerunt. Quare ipsimet aduersarij publicis scriptis mihi nunc insultant, dictitantes, me non tantum lapidem ab ædificantibus

tibus reprobatum esse, sed etiã non amplius habere locum, ubi caput tutò reclinare queam: cum antea contra calumniati sint, me regnum hisce certaminibus affectare.

Necq uerò solũ bono studio scripsi, quæ contra uarias corruptelas euulgaui, sed etiam semper me iudicio ac Synodo fratrũ, secundum uerbum Dei iudicanti, subieci. Supplicaui etiã sæpissimè cum alijs quibusdã ueritatis contra errores confessoribus, publicis & priuatis scriptis, tum potentibus, tum & sapientibus ac doctis, ut legitimam Synodum, conuentumq́ Ecclesiæ fieri curarent, ubi adhibita ex sacris literis disputatione, de omnibus controuersijs cognosceretur ac definiretur.

Quid uerò profecerim petendo Christianã controuersiarum diiudicationem, testantur tot, famosi li-

belli, chartæ ac picturæ passim uolitantes, ubi neglectis controuersijs, ac uerbi Dei testimonijs, tãtum scurrilibus conuicijs & mendacijs obruor. Testatur & meus aduersarius, pro Papistica Synergia, aut libero arbitrio contra me pugnans, qui sicut ante quadriennium Vuinariæ uerbo Dei uictus ac cõfusus, tandem cœpit testari & protestari, se malle potius quiduis perpeti, quã amplius mecum, aut cum ijs, qui mecum sentiebant, de propositis controuersijs disputare: Ita nunc contra in suo theatro, ubi nemo est, cui liceat illi contradicere, ueluti desertã causam (iuxta prouerbium) obtenturus, fanda atq; nefanda, atq; adeo etiam impudentissima mendacia, plus quàm Stentorea uoce blaterat, furioseq; in me perpetuo ac sine fine modoq; debacchatur.

An id pium ac salutare sit religioni, ac iuuentuti, conscientijsque: an etiam Ecclesiam Dei, piasque Scholas deceat: an quoque conueniat ijs, qui nutricij ueritatis perhiberi uolunt: an denique ista disceptandi ratio in religionis cõtrouersijs à spiritu sancto proficiscatur, omnibus præsentibus & posteris quoque iudicandum relinquo. Ego uerò ut antea semper iudicium piæ Synodi petij: ita iam quoque cum alios omnes corruptelarum patronos, tum et obesum istum transfugam apostatamque ad liberã legitimamque disceptationem ex uerbo Dei institutam prouoco, meque ad eam, Deo mihi assistente, offero. Interim legat Christianus cupidusque ueritatis Lector Vuinariensem disputationem.

Damnauit antea Adiaphorismũ, & alias corruptelas, in iudicio de

Lipſico Interim cum Menio, anno 1549. Vuinariæ conſcripto, & poſtea 1558. Vuitebergæ à Menio euulgato, Damnauit in Synodo cum D. Amsdorffio, Schnepfio ac Stoltzio conſcripta anno 1553. Damnauit in cõfeſsione Thuringica anno 1550. cum Menio conſcripta & edita, de magno Interim. Damnauit in Synodo, ubi contra Menium diſputauit. Damnauit in ſolenni proteſtatione Colloquij Vuormatienſis. Damnauit item in confeſsione Ienenſi, anno 1558. Deniq; damnauit etiã in tranſactione facta in Thuringia anno 1563. Taceo plurimas eius lectiones, & ſcripta ipſi à Stoſſelio in ſua Apologia obiecta.

Hiſce tot ſuis proprijs ſcriptis, confeſsionibus, & actionibus toties ore et calamo repetitis, & ſanctè confirmatis antea, nunc tandem neglectis

ad

ad illas ipſas corruptelas, earumq́; patronos defecit, transfugit, et apoſtatauit, cum quidem nullas firmas rationes proponere poſsit, cur ſit factus apoſtata. Nec tamen hac meta ſui ſceleris contentus, pergit declamitare ac blaſphemare contra uera dogmata, euidentiſsimè ex ipſis cœleſtibus oraculis deſumpta. Exagitat audaciſsimè ſeruum arbitrium Lutheri, piæ memoriæ, cum tamen in eo unam paginã, cum omnibus ſuis (ut ita dicam) compelagianis refutare nequeat. Quid de tã nefario transfuga ac apoſtata ſentiendum ſit, iudicent omnes pij ac ſani Doctores & auditores.

Tibi porrò uir eximie, hunc noſtrum libellũ contra Sacramentarium errorem, unà cum priore parte, titulo Fidelis admonitionis edita, dedico, cum quia te pura doctrina

Iesu Christi mirificè delectari audio, tum ut & alij tuo exemplo inuitati eos tanto studiosius lectitent; tum deniq; ut habeas occasionem, etiam publicam disputationē & cognitionem præsentium controuersiarum, ubi per occasionem poteris, promouendi. Dominus Iesus te ad gloriam nominis sui, & Ecclesiæ utilitatem diutissimè regat, & incolumem conseruet, Amen. Ratisbonæ, Anno Domini 1565. in die Mathiæ, qui in locum proditoris Iudę ad Apostolatum diuinitus electus est.

SVM.

SVMMAE BREVES DEMONSTRATIONVM SEQVENTIVM.

PRIMA *demonstratio præsentiæ corporis & sanguinis Christi sumpta est ex definitione textus, continentis duo diuersa membra seu partes, & res à se inuicem diuersas proponentis, essentiam nimirum & finem seu usum Sacramenti.* Folio 1.

Secunda demonstratio ostendit Metonymiam Sacramentariorum non habere locum in uerbis Christi: Hoc est corpus &c. eamq; tollere & corporalem et spiritualem præsentiam corporis & sanguinis Christi. Fol. 2.

Tertia probat uerba illa: Accipite, comedite, bibite, de externa acceptione, esu, ac potatione dati aut porrecti intelligenda esse. Fol. 3.

Quarta, Verba Institutionis cœnæ Dominicæ perspicua ac in suo natiuo sensu, ut sonant, retinenda esse demonstrat ex ratione subiecti & prædicati, & ex explicatione prædicato addita. Fol. 5.

Quinta ex ordine rerum & actionū contendit, uerbum & Sacramenta non esse propriè, si essentiam eorum consideres, ipsa spiritualia bona, aut meritū Christi, sed excitare fidem in nobis &c. Fol. 7.

Sexta

Sexta docet (ex uoce Memoriæ seu Recordationis, ubi Christus iubet nos edere suum corpus, & bibere suũ sanguinem ad sui recordationem) spiritualem manducationem aut fruitionem corporis Christi non ante, sed post memoriam, tanquàm ultimum effectum Sacramenti, esse collocandam. Fol. 8.

Septima idem colligit ex uocula IN *uel* AD. Fol. 9.

Octaua ex ratione instrumentorum aut mediorũ ad suũ finem seu usum argumentatur, quod in uerbis, Accipite, Comedite, bibite, non præcipiatur aut detur spiritualis seu uiuifica corporis Christi manducatio. Fol. 9.

Nona ex methodo docendi, qua per notiora ac crassiora ad ignotiora & obscuriora à Spiritu sancto deducimur, concludit in illis uerbis, Edite, bibite, Hoc est corpus meum, & hic est sanguis meus, proponi externam quandam ac crassiorem manducationem, & haustionem corporis ac sanguinis Domini. Fol. 10.

Decima ex collatione finis ad suum medium probat spiritualem manducationem corporis Christi nõ debere collocari in essentia Sacramenti, sed in effectu. Fol. 11.

Vndecima idem ex ordine rerum non peruertendo colligit. Fol. 12.

Duodecima ostendit locution aduersariorum, Fide spiri-

spiritualiter comedere corpus Christi &c. esse crassam & ineptam tautologiam & battologiam. Fol. 12.

Decima tertia docet actionem illam, quae fit ad memoriam, & memoriam antecedit, pijs & hypocritis communem esse. Fol. 14.

Decima quarta ostendit Zuingliani erroris instauratorem, quem Caluinũ esse constat, duos diuersos & contrarios sensus uerbis Christi affingere, eumq; nõ solũ cum textu ac eius autore, sed & secum pugnare. Fol. 14.

Decima quinta docet, cum non sint idem, signum & signatum, ac Sacramenta sint σφραγίδες promissae iustificationis, spiritualem manducationem non posse habere locum in uerbis, Accipite, comedite, bibite, Hoc est corpus meum &c. quae uerba descriptio sunt essentiae Sacramenti aut signi. Docet item Sacramentalem seu externam manducationem panis et uini corporisq; ac sanguinis Domini esse & signum et medium, aut instrumentum, seu memoriale spiritualis manducationis, quae sola fide peragitur. Fol. 18.

Decima sexta ratiocinatur ex necessario coniunctis Paßioni Christi. Cum Christus illa omnia per se, in se, & per suum proprium uerumq; corpus peregerit, eundem quoq; uerum natiuumq; sanguinem ac corpus suum nobis in sacra sua Coena impendere. Fol. 20.

De-

Decima septima ex collatione sanctionis & confirmationis utriusq; testamenti colligit uerum non typicum sanguinem in cœna Domini distribui. Fol. 20.

Decima octaua idem colligit ex collatione agni Paschalis ueteris & noui. Fol. 21.

Decima nona idem probat ex more ac iure perpetuo fœderum. Fol. 21.

Vigesima etiam ex duorum fœderum collatione in sacra Cœna communicationem corporis Christi exhiberi demonstrat. Fol. 22.

Vigesima prima probat multis rationibus Corinthios olim habuisse somnium quoddam de nuditate panis ac uini, deq; absentia Christi à sacra sua cœna in cœlo, & ostendit uerè in cœna sumi uerum corpus & sanguinem Christi. Fol. 24.

Vigesima secunda recitat Osiandri opinionẽ de iustificatione, & ostendit Caluinum cũ Osiandro consentire de modo ac medio apprehẽdendæ iustificationis. Fol. 29.

Vigesima tertia refutat Osiandricam iustificationis rationem. Fol. 36 & ostendit incorporationem aut manducationem mysticam effectum esse iustificationis, non medium apprehendendi eam. Fol. 37.

Vige-

Vigeſima quarta oſtendit manducationeitam m=habitionis aut incorporationis, ut medium & aditum ad perceptionem beneficiorum Chriſti, ex uerbis cœnæ, Accipite, edite, bibite, Hoc eſt corpus meum &c. explodendam, & Sacramentalem aut corporalem, utpote à Chriſto inſtitutam retinendam eſſe. Fol. 40.

Vigeſima quinta repetit diſtinctionem in prima demonſtratione traditam, & Caluinum ſecumet pugnare ex ipſius Caluini uerbis conuincit. Fol. 41.

Vigeſima ſexta Sacramentariorum præcipuum argumentum ex capite ſexto Iohannis, contra externam aut corporalem manducationem corporis Chriſti extructum refutatur diligenti totius illius concionis aut diſputationis Chriſti Iohan. 6. conſideratione ſeu potius explanatione. Fol. 43.

Vigeſima ſeptima uerum corpus & ſanguinem Chriſti in ſacra Cœna eſſe intelligendum ex natura & ui articuli τὸ & ex communi Grammaticorum & græcam linguam callentium ſententia eruditè probat ac ſtatuit Fol. 55. *& triplicem ſignificationē corporis Chriſti ſcripturam uſurpare docet.* Fol. 59.

Vigeſima octaua ex proprietate Græci idiomatis, ubi uidelicet arctiſſima eſt connexio prædicati & ſubiecti per articulum qui prædicato additus eſt, & prædicatum

quaſi

quasi in subiectum retrahit, uerum corpus & sanguinem Christi cum pane & uino in cibum ac potum dari demonstrat. Fol.61.

Vigesima nona idē ex Hebreæ linguæ ratione astruit, ita ut pronomen demonstratiuum Hoc *uel* Hic *naturam aduerbij demonstratiui repræsentet.* Fol 63.

Trigesima ex scopo, intentione, aut proposito Christi dicentis, & testamentum suum nouum inter Deum & homines sancientis euincit, Christum his uerbis, Hoc est *corpus meum, sanguis meus, asserere ueram præsentiam ac distributionem corporis ac sanguinis sui in sua Cœna sacra.*

DEMONSTRATIO PRIMA.

MANIFESTVM *est ac negari nō potest, quòd uerba sacrosancti testamenti Christi duas inter se diuersißimas partes habeant, duasq; multum à se inuicem diuersas res proponant & tractent. Primum etenim ipsam essentiam corpusúe Sacramenti describūt. Postea eius usum, finem ac effectum. Essentia Sacramenti describitur usq; ad uerba, Pro uobis traditur, &:* Hoc *facite. In altera uerò posterioreq; parte indicatur, in quē finem, usum aut utilitatem sit hoc Sacramentū institutum.* Res *est manifesta diligenter ac in timore* Dei *studioq; ueritatis, non cauillandi, textum expendenti.*

Comprobat etiam hāc textus distinctionem ipsemet Caluinus 1. Cor. 11. hisce uerbis: Quod pro uobis datur, Cæterum (inquit) hoc est secundum membrum promißionis, quod leuiter prætereundum non est. Neq; *enim simpliciter & sine adiectione Christus corpus suum nobis offert, sed quatenus pro nobis immolatum est.*

Prius ergo membrū significat nobis corpus exhiberi. Hoc secundum exprimit, quis inde fructus ad nos perueniat. Hactenus ille.

Fœda ergo peruersio est, quòd ab aduersarijs, effectus aut fructus Sacramenti huius, nempe spiritualis fruitio Christi, in ipsam essentiam Sacramenti, nempe in uerba, Hoc est corpus meum, uiolenter corruptis uerbis intrudatur, atq; ita reuera ipsa essentia Sacramenti corrumpatur, quin & in uniuersum tollatur. Quare separentur sensus aut sententiæ resue ipsæ, & unumquodq; suo loco & in suis uerbis, ubi illud ipsemet Dominus, author huius sacrosancti Testamenti, collocauit, quæratur ac tractetur, non in loco essentiæ effectus uel fructus, aut contra: ut si equi post currum iuxta prouerbium alligētur. De qua distinctione textus Testamenti Christi in mea fideli admonitione plenius actum est.

II.

Si Metonymia aduersariorum ualeret, ut scilicet uerba, Hoc est corpus meum, idem pollerent, quod, hoc est signum corporis mei, neutra profectò manducatio corporis Christi nec corporalis nec spiritualis ibi institueretur aut præciperetur. Nam ipsa uerba Testamenti Domini reuera tantū de signo corporis eiusq; mā

ducatione

ducatione loquerentur, non autem de aliqao qualicunq; demũ uero Christi corpore, aut aliqua qualicũq; demũ uera ipsius mãducatione.

Quare uicißim, conuersaq; ratiocinatione, utracunque demum manducatio uera est & in uerbis cœnæ instituitur, sequetur ineuitabiliter Metonymiam *falsificare uerba sacrosancti* Testamenti *filij* Dei, *dum pro reali corporis manducatione signi tantum manducationem substituit.*

Sed dicunt aduersarij: Nos *non dicimus signa esse nuda aut uacua.* Respon: *Quæ uos effugia & quas clusiones ueritatis quæratis, non ualde magni momenti est pernoscere.* Nos *solũ in uerba ipsa* Christi *respicimus.* Illa *autem (si uestræ metonymiæ credendum est) non corpus, sed signum tantum corporis pollicentur.* Illis *uerò solis credere ac insistere cogimur, & à* Deo *seueriter iubemur, non ijs, quæ uos extra uerbum illud additis & comminiscimini.*

Præterea non erunt nuda signa, siquidem sua significata per fructus aut effectus, nempe spiritualem fruitionem Christi, *de qua in posteriore parte* Testamenti *agitur, credentibus afferent.*

III.

Nõ potest negari, uerba, ACCEPIT, FRE-

GIT, ac dedit dicens &c. intelligi de externa actione, fractione &c. Necessariò igitur etiam mox sequentia ac inde dependentia uerba, Accipite, comedite, bibite, de externa acceptiõe, esu ac potatione dati aut porrecti intelligenda sunt. Sicut enim externè Dominus accepit, dedit, ita etiam externè accipi, edi ac bibi uoluit ac præcepit, Sunt enim ista correlatiua aut sibi inuicem correspondentia, ut quale sit dare aut porrectio, tale sit etiam accipere.

Tum porrò clarè Christus ibi de illo ipso in externum esum ac potum dato & ab Apostolis accepto asserit, quòd sit corpus ac sanguis eius. Probatur id (tametsi nec ipsi quidem aduersarij hoc negent) cùm ex ipsa demonstratione dati, hoc est corpus meum, tũ et ex demõstratione calicis, Hoc poculũ. Item quod 1. Cor. 10. Paulus disertè dicit: panis fractionem esse communionem aut participationem corporis Christi, & poculi benedictionem aut haustionẽ esse participationem sanguinis eius, quod dictum profectò arctißimè illa duo, nempe fractionem aut sumptionem panis & uini cum participatiõe corporis & sanguinis inter sese connectit, tanquàm subiectũ & prædicatum, prorsus perinde ac si diceretur, Sumptio aut esus panis est sumptio corporis, & haustio ca-

licis est sumptio sanguinis Christi.

IIII.

De *perspicuitate & obscuritate uerborum cœnæ* Domini *acriter litigatur, dum illi quidē ea obscura esse, eoq; interpretatione indigere cōtendunt* Nos *uero cōtra affirmamus ea per=spicua esse, ac in suo natiuo sensu, prout sonant retinenda.* Vtra *pars rectius sentiat, hinc* Chri*stiane lector iudica ac statue.*

Quid *obsecro te clarius ac certius dici omnino potest, q̄ quod, ut ibi sint duæ tantum res aut uoces primariæ (ut & in omni alia* Cate=*gorica propositione) uidelicet subiectū & prædicatum, utrunq; clarißimè exponitur :* Nam *primum subiectum ipsum seu res data tibi digito ante oculos corporis & animi commonstratur: deinde prædicatum, quod illi subiecto tribuitur, id est, corpus ac sanguis protinus nō solum suo uero ac genuino nomine nominatur, sed etiam insuper clarißima definitione circū=scribitur?* Taceo *nunc articulum* τὸ, *prædicato aut* σώματι *adiunctum, omniaq; illustrantem, de quo postea suo loco, separatimq; agetur.* Ad *hoc euidentißimum argumentum per=spicuitatis huius locutionis accedit, q̧ bis eam eodemq; modo de utraq; parte repetit, tum subiectum monstrando, tum & prædicatum circumscribendo.*

Hæc itaq; est prorsus intuitiua(uti loquuntur) notitia aut sententia, quæ simul & oculis & animo percipitur. Ne quis enim, ut in re rationi humanæ parum plausibili, relicto genuino sensu ad alias speculationes confugeret, ac ociose aut potius sophisticè aliquas peregrinas interpretatiunculas comminisceretur aut cauillaretur, nõ esse hoc illud ipsum uerum corpus Christi sed quoddam mysticum, spirituale, typicum aut figuratum, adijcit statim Christus prædicato specificationem aut explicationem, quodnam aut quale corpus aut sanguinem det, aut se dare ab alijs intelligi crediq; uelit, nempe illud ipsum corpus, quod pro nobis crucifigatur, & illum ipsum sanguinem, qui pro nobis effundatur. Nihil igitur hac assertione clarius aut luculentiùs dici excogitariúe potest, ubi & subiectum digito monstratur, & prædicatum circumscriptione definitur, præterquã quòd perspicuo notoq; nomine utrunq; nominatur. Quare ueluti catenis quibusdam constringitur lector, ut utrunq; terminum huius propositionis propriè accipiat, uolens nolens.

V.

Consideretur diligenter ipse ordo rerum & actionum, qui cùm in tota Theologia Christianaq; pietate, tum & in cœna Domini oc-

currit: Quæ consideratio ad ueritatis lucem plurimum hic quoq; proderit. Primum enim Deus *mittit* Legatos *suos, uerbo ac sacramentis instructos ad homines, ut eos ad se et ad sui reconciliationem inuitent, 2. Cor. 5 Sicq; se nobis patefacit & ueluti ex æterno illo arcanoq; suæ maiestatis adyto ad nos prodit.* Deinde *per illa duo media aut organa* Deo *efficaciter operante, excitatur in cordibus piorum fides, qua nos uicißim ad* Deum *eiusq; gratiæ thronum accedimus.* Tertiò *paßionem ac meritum Christi seu remißionem peccatorum fide à* Deo *apud thronum gratiæ eius consequimur, aut Christo eiusq; paßione fruimur.* Postremò *renouamur ac deniq; in uitam gloriamq; æternam transferimur.*

Verbum *igitur ac sacramenta, quæ primo loco sunt, & ueluti instrumenta quædam in expugnando nostro lapideo corde adhibentur, non sunt propriè, si ipsam essentiam eorum consideres, ipsa spiritualia bona aut meritum Christi, seu spiritualis carnis aut paßionis* Christi *manducatio, ut isti contendunt, sed excitant in nobis fidem, eiq; unicum* Dei *agnum, peccata mundi tollentẽ, aut tribunal gratiæ monstrant, ac nos eò deducunt, ut ibi spiritualem uictum alimentumq; consequamur, eoq; perfruamur,*

ſicq; ratione effectus, non autem eſſentiæ ſuæ ſurſum corda abducunt, quod iſti nobis perpetuo occinunt.

VI.

Chriſtus iubet nos edere ſuum corpus & bibere ſuum ſanguinẽ ad ſui recordationem. To*tam certè illam actionem iubet fieri in ſui memoriam, præſertim autem illa ultima, quæ omnimo neceſſariò per pronomen,* Hoc *facite indicantur. Eſt uerò recordari paßionis* Domini *prorſus idem quod credere eam aut fide amplecti, & non aliquid à fide diuerſum.* Nec *obſtat quòd* Paulus *exponat uocem memoriam per mortem* Domini *annunciare: Semet enim admonere aut memoria recolere paßionem* Do*mini, (quod ſinguli in ſacra cœna facere tenentur) eſt cogitare, credere aut fide amplecti eã.* Monere *autem alios de ea, quod eſt proprium doctoris, eſt eos facere credere, aut fidem in illis excitare.* Exponit *autem ideo* Paulus *memoriam per annunciare, quia ibi ad totam* Eccle*ſiam & de publica actione loquitur, non propriè ſingulos ſeparatim inſtruit.* Iam *certum eſt, non ſpiritualia beneficia nos ad recordationem aut memoriam paßionis Chriſti ductare, Sed cõtrà notitiam aut recordationem paßionis Chriſti nos ad percipiendos eius fructus*

deducere

deducere. Memoria aut notitia uel fides est instrumentum aut medium ad percipiendum meritum Christi, non contra. Spiritualis ergo manducatio aut fruitio corporis Christi nõ ante memoriam seu fidem (ut isti eam collocant), sed post memoriam in sacrosancto testamento collocanda est, tanquàm ultimus effectus aut fructus sacramenti. Memoria enim paßionis praecedit meriti perceptionem, non contra.

VII.

In uerbis Testamenti Christi manducatio dicitur fieri IN *seu* AD *memoriam paßionis eius.* Non *autem spiritualia beneficia aut spiritualis esus carnis aut paßionis Christi fit* IN, AD, *uel propter notitiam memoriamúe, sed cõtrà notitia propter illam spiritualem fruitionẽ est mãdata et ordinata:* Omnis *enim notitia boni est ueluti aditus quidam aut uia ad cõsequendum agnitum bonũ.* Sic *& hìc memoria est uia aut medium quoddam ad spiritualem manducationem Christi.* Falso *igitur ante memoriã aut notitiam ponũt aduersarÿ spiritualem fruitionem aut manducationem Christi.* Respiciantur *in hoc argumento uoculae* IN, *uel* AD.

VIII.

Semper media organa aut instrumenta suũ finem antecedunt, non contra. Non *autem spiri*

 tualis

ritualis fruitio paßionis corporis & sanguinis Christi nos ducit ad fidem mediumúe aut instrumentum fidei, Sed contrà fides nos deducit ad spiritualem manducationem aut fruitionẽ corporis paßionis aut sanguinis Christi, estq; ad ea apprehendenda instrumẽtum aut manus. Quare cùm in uerbis, facite in memoriam, fides propriè præcipiatur, ac omnia præcedentia in hũc usum, nempe in memoriam aut ad credendum in paßionem Christi dirigantur, necessariò nõ præcipitur aut datur in illis spiritualis, seu uiuifica corporis Christi manducatio. Dico autem uiuifica, quæ sua essentia aut causa formali esset nostri uiuificatio. Nam aliud est de effectu aut fructu eius dicere, quo hoc sacramẽtum est alijs salutare, alijs contra letale. Obserua igitur instrumenta aut media esse ante opus aut usum, non contra.

IX.

Μνημόσυνα *memoracula aut monitoria spiritualiũ beneficiorum aut spiritualis fruitionis Christi, sunt res quædam craßiores aut magis externæ, quàm ipsa spiritualis fruitio corporis aut paßionis Christi. Per notiora enim ac craßiora ad nobis ignotiora & obscuriora, à spiritu sancto optimo docendi magistro deducimur. Quod in omni recta sanaq; institutione*

uel

uel liberali uel illiberali obseruatur. Sic omnia sacramenta sunt quiddam craßius aut corporalius ipsis adiunctis promißis bonis aut beneficijs, quæ fide appræhendenda sunt. Externa ergo quædā ac craßior mādūcatio et haustio corporis ac sanguinis Domini non interna in illis uerbis sacramenti, Edite, Bibite, hoc est corpus meum, & hic est sanguis meus, proponitur. Alioqui per obscuriora ad res notiores deduceremur, quod est contra omnem docendi methodū. Craßiora enim ad res subtiliores deducūt.

X.

Illud quod nos ut medium quoddam aut uia deducit ad perceptionem spiritualium beneficiorum Christi uel per se, uel nobis certè & quodam respectu ipsa perceptione aut fruitione uilius esse debet. Finis enim semper est sua quadam ratione preciosior suo medio aut instrumento, Sed nihil est preciosius aut nobis salutarius spirituali manducatione ac fruitione corporis Christi, utpote quæ est ipsißima uita ac fœlicitas nostra summa. Igitur spiritualis mā ducatio corporis Christi non est medium aut instrumentum perceptiōis beneficiorum Christi, eoq; in essentia sacramenti collocari minimè debet, sed in effectu. Finis enim semper suo modo preciosior est suo medio, ut dictum est.

XI. Re-

Rerum ordo diligenter obseruandus est. Is uerò in hoc negocio talis est. Sacramenta quidem nos deducunt ad recordationem aut fidẽ, Fides porrò ad mortem, unde habemus spiritualem fruitionem Christi eiusúe corporis aut paßionis. Igitur peruertunt ordinem ac naturam huius longè grauißimi negocij Testamenti Christi, qui ultimum primo loco collocant, nempe spiritualem fruitionem aut manducationem in ipsam essentiam sacramenti.

XII.

Ista locutio aut sententia, quam aduersarij Christo in sacrosancto hoc testamento sua interpretatione attribuunt, uidelicet, fide spiritualiter comedere corpus Christi uel frui eo AD recordationẽ paßionis ipsius, est crassa ineptaque tautologia aut battologia, & simul etiam contradictio. Tautologia est dicere primum Fide spiritualiter comedite corpus meum eoúe fruimini, deinde statim addere, ex animo ac spiritualiter recordemini aut memoria recolite meã paßionem, utrũq; enim horum est ipsummet credere. Idem profectò sunt ambo hæc, fide frui Christo & spiritualiter meminisse paßionis eius.

Contradictio porrò est in ista fœda balbutie, quia nihil fit in sui ipsius memoriam. Omne

memoriale

memoriale alterius memoriale esse solet, ut statua alicuius uiri, trophæum alicuius uictoriæ memoriale est. Sic sacramentalis externusq; esus corporis Domini est memoriale & signum paßionis eiusq; beneficiorum ac spiritualis fruitionis corporis Christi. Aliud planè esse solet ipsum monitorium aut memoraculũ, quàm id cuius est memoriale: Cùm illud ipsa rei essentia sit seq; coràm præsens hominibus exhibeat, ut nullo prorsus memoraculo indigeat. Sicut ipsimet hactenus multum ac usq; ad nauseam soliti sunt contra nos suis tot acerbis libellis declamitare. Pugnat ergo ipsemet aduersarius secum, qui eandem rem in sui ipsius, seu in eiusdem rei memoriam fieri uult aut asserit, nempe fide frui Christo, in memoriam aut fidem Christi, seu paßionis ipsius, quod etiã fide eo frui est. Quid igitur absurdius, quàm sic Christo fœdam balbutiem aut battologiam, & insuper contradictionem in suo sacrosancto Testamento tribuere? quasi uel non potuerit rectè loqui, uel etiã studio uoluerit homines decipere in illo suo ultimo agone ac re longè periculosißima, quasi data opera perniciem potius quàm uitam pusillus suis in suo sacrosancto testamento legare uoluisset.

XIIII.

Quæ fidem antecedunt, eiusq; excitandæ quasi organa, media aut instrumenta sunt, communia sunt pijs & hypocritis: Nam fides primum incipit uerè pios ab hypocritis distinguere. Igitur & tota illa actio utrisq; cõmunis est, quæ fit ad memoriam eamq; antecedit, quam memoriam fidem esse diximus, Sacramenta sanè sicut & prædicatio aut lectio uerbi, prorsus communia sunt utrisq;, sed uera piaq; noticia, memoria ac fructus aut effectus non item.

XIIII.

Instaurator iste aut etiam corrector erroris Zuingliani, etsi facilè uidet absurdum ac impium esse, adhæc etiam uerè ac speciosè posse repræhendi, quòd priores Sacramentarij tantum panem ac uinum in cœna accipi uoluerunt, non etiam corpus ac sanguinem Domini, *tamen ueram illam substantialem sacramentalem aut externam manducationem corporis Christi non admittit.*

Duo ergo diuersa aut potius contraria sensa ex ijsdem, & quidem tam paucis uerbis sacrosancti T*estamenti uiolenter extorquere conatur.* Nam *uerba, accipite, edite, ac bibite, hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, modò (ut externam manducationem quam nos asserimus reijciat) metonymicè uult accipi, perinde*

inde ac si scriptum esset, hoc est signum corporis aut sanguinis mei: Modò contra uult ibi uerum ac substantiale corpus ac sanguinem dari, & insuper de uerbis Testamenti *propriè quod sonant accipiendis sic scribit:*

Præterea audio quid uerba sonent. (Quid uero sonat tua metonymia?) Neq; *enim mortis tantum ac resurrectionis beneficium nobis offert* Christus, *sed etiã corpus* IPSVM, *in quo passus est & resurrexit.* Cõcludo REALITER *(ut uulgo loquuntur) hoc est* VERE *nobis dari in cœna corpus* Christi. Et *mox.* Ne *dubita impleri à* Domino *quod uerba sonãt, corpus quod nequaquàm cernis, spirituale esse tibi alimentum.* Incredibile *hoc uidetur pasci nos carne* Christi. Item *paulò pòst, in textu suprà citato.* Prius *ergo membrum significat nobis corpus exhiberi, hoc secundum exprimit quis inde fructus ad nos perueniat.* Hæc *ille.*

Ad *quod nos illi merito occinimus esse sacrilegam audaciam, sic uerba sacrosancti* Testamenti *iam metonymicè, iam contrà propriè accipiendo torquere.* Iam *scribere, quòd* Dominus *dicat, se dare signum corporis, mox contrà asserere, quòd affirmet* Dominus, *se dare* ID QVOD IPSAMET VERBA SONANT, *nempe ipsam essentiam corporis ac sanguinis*

sui, idq; uerè ac substantialiter. His *enim uerbis ipsemet interdum utitur. Si sic licebit diuersos imò & contrarios sensus in uerbo* Dei, *praesertim in tam sacrosancta actione ac mysterio, quale est testamentum morientis* Domini, *confingere, quid tandem certi in tota scriptura habebimus?*

Verum *enimuero iste dum persistit in sua* Metonymia, *& contendit uerba cœnæ de signo corporis ac sanguinis accipienda esse, ut nihilo minus possit contra iustissimam accusationem obtendere, se etiam ueri corporis communionem aut participationem docere, solet astutè ad hanc regulam profugere*, Signa *in rebus sacris non esse nuda, sed cum signis etiam rem ipsam exhiberi*. Verum *protrahēdus est ex hac ueluti arce sua, ne inde per latrocinia* Sophismatū *in nos ueritatéq; tutò noxieq; grassetur*.

Dicimus *igitur* Sacramenta, *quantum ad suam essentiam aut causam formalem, posse esse nuda signa*. Nā *postea ratione effectus aut fructus nihilominus sua spiritualia bona secum apportare*. De *effectu uerò aut fructu, uel ipso aduersario teste, in sequentibus demum uerbis* Testamenti *agitur, nempe, pro uobis datur, & facite in memoriam mei*. Quare *nequaquàm nudum signum foret, etiamsi tantum panis & ui-*

ni

ni sumptio instituta esset, quandoquidem illum tantum thesaurum beneficiorum Christi in posteriore Testamenti Domini parte secum afferret, & quasi in tergo apportaret.

Exemplo *nobis sit sacramentum baptismi, ubi primum essentia eius est, baptisari aqua,* In *nomine* Patris & Filij & Spiritus *sancti: postea effectus eius & promißio est, in remißionē peccatorum, aut: Quicunq; crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit.* In *eo sacramento aquæ lotio significat nos sic spiritualiter per hoc sacramentum ablui sanguine* Christi *ab omnibus peccatis.* At *non propterea necesse est ibi somniare substantialis aut realis sanguinis* Christi *ueram realemq; præsentiam aut lotionem in ipsa essentia huius sacramenti, quia id uerba eius sacramēti non pollicentur.* Nec *tamen propterea baptismus nudum signum aquæ aut lotionis est, quandoquidem*(Deo *id agente) tantos bonorum thesauros spiritualemq; ablutionē aut mundationem & etiam renascentiā sua efficacia in nobis operatur, ac ueluti in tergo affert.* Quare *redeūtes ad uerba cœnæ respondemus aduersario, Sophisticā istam cauernam aut latibulum grassantium expugnatam esse.* Cuiusuis *enim textus non nisi unus, uerus, proprius ac genuinus sensus esse solet ac potest.* Er-

go aut dicit Christus in suo Testamento se dare signum tantum corporis ac sanguinis sui, quod uult tua metonymia, & illud solum uerè fieri credendum est, nec quicquam aliud: Aut contra affirmat Dominus, se, quod sonant uerba, ipsummet suum uerum ac substantiale corpus ac sanguinem dare, Et sic tantum nostra sententia de substantiali præsentia & corporali sumptione corporis Christi utraq; manu retinenda est. Non aliud licet sacrosancto Testamento Christi (loquor de uero ac principali sensu: aliud enim est postea typis, allegorijs & significationibus ludere) affingere, quàm quod ipsamet uerba Domini continent, siue illa figuratè, siue propriè accipienda sunt. Volens ergo nolens cogeris in alterutro tantum sensu persistere. Quod cùm non facis, pugnas tum cum textu, ac eius authore, tum deniq; tecum ipse.

XV.

Sacramenta ratione suæ essentiæ sunt teste Paulo σφραγίδες, id est, signa promissæ iustificationis. Idem & aduersarij nusquàm non nobis occinunt, affirmantes, sacramenta esse signa fruitionis corporis, nõ ipsas res aut beneficia seu spiritualem fruitionem Christi. Quare illa spiritualis manducatio aut fruitio nequaquam potest habere locum in descriptione ipsius essentiæ

sentiæ sacraměti aut signi, nempe in uerbis, Ac*cipite & comedite hoc est corpus meum, nisi uelint dicere contra omnem rationem, idem esse signum et signatum, & istud dogma aut locum communem tantopere hactenus ab ipsis contra nos declamitatum ac propugnatum ipsimet nunc ueluti per turpem quandam palinodiam reuocare & ultro conuellere.*

Sed dicent illi fortè, tuo te gladio iugulabimus: si enim sacramenta sunt sigilla aut signa, ergo non sunt ipsummet corpus Christi *aut eius perceptio?* Respondeo. *Sicut baptismus seu illa lotio externa est signum internæ simul & imputatæ ablutionis, quæ etiam effectus baptismi est, non ipsa eius essentia: Sic & Sacramentalis externaue manducatio panis & uini corporisq; ac sanguinis* Domini *est signum & etiā medium aut instrumentum seu memoriale spiritualis manducationis aut fruitionis* Christi, *quæ sola fide peragitur, sicut ipsemet* Christus *scopum aut finem aut rem significatam huius sacramenti dicit esse memoriam paßionis, seu illius sacramento appensi,* PRO VOBIS DATVR, PRO VOBIS EFFVNDITVR. *Non est ergo hoc sacramětum propriè signum ipsiusmet corporis, sed beneficiorum ex paßione prouenientium, seu illius spiritualis fruitionis,*

quæ fit per solam fidem.

XVI.

Christus uoluit omnia suæ paßioni necessario coniuncta per semetipsum peragere, ipsemet fuit sacerdos offerens, ipsemet fuit uictima oblata, ipsemet fuit mediator percutiẽs fœdus inter nos & Patrem de sua paßione ac merito eiusq; beneficijs nobis communicandis. Ipsemet intulit sanguinem suæ uictimæ in feriendo hoc fœdere in sancta sanctorum ad suum Patrem. Ipsemet etiam sanguinem suum ad nos extulit ad confirmandum erga nos quoq; perinde, ut erga patrem suum fœdus testamenti, ut ipse etiam clarè sanguinem datum in cœna sanguinẽ noui Testamẽti aut fœderis, nempe quo hoc nouum Testamentum aut fœdus inter Deũ & homines, communicato eo utriq; parti, sanciebatur: Omnia igitur ista per ipsum & in ipso, ipsiusq; proprio ueroq; corpore & sanguine peraguntur. Quare uerum natiuumq; sanguinem ac corpus suum nobis in sacrá cœna impendit.

XVII.

Vetus testamentum umbris, signis ac umbratilibus rebus sancitum est. At nouum ipsa dudum significatarum rerum ueritate ac soliditate: Sicut disertißimè Apostolus Paulus in Epi-

stola

ſtola ad Hebræos urget, hoc fœdus multo me-liore ſanguine ſancitum confirmatumq́; eſſe, quàm illud prius. Scelerate ergo peruertitur ſacroſanctum Teſtamentum Chriſti, dum eius uerba à uero ſanguine in typicum & figura-tum uiolenter transferuntur.

XVIII.

Paulus & Ioannes uocant Chriſtum Paſcha noſtrum, eumq́; dicunt pro nobis immolatum. Sicut igitur olim ſanguine illius agni paſchalis ſignabantur domus ac poſtes Iſraelitarum in ſignum ac teſtimonium, quòd illis parcendum eſſet: Sic & nos iam noſtri agni paſchalis ſan-guine linimur in ſignum, teſtimoniū ac fœdus, quòd Deus nobis eſſe propitius, nobisq́; ab ange lo percutiente parci uelit: Verus igitur noſtri paſchalis agni ſanguis nobis in hoc ſacroſancto fœdere datur, nosq́; eo ſignamur.

XIX.

Perpetuus hic mos ac ius fœderum fuit, ut de eiuſdem fœderalis uictimæ carnibus & ſuo mo do etiam ſanguine utraq; pars confœderando-rum participaret: Quare & hic Chriſtus ſuum corpus ac ſanguniem tum Patri in ſua paßione obtulit, tum & nobis ueſcendum in communio ne tradidit: Qua de cauſa etiam ſacroſanctum hoc fœdus cum ſua paßione coniunxit, ut ita

uno eodemq; tempore utriq; parti per fœdus hoc cōiungendæ, suæ fœderalis uictimæ sanguinem tradere posset.

Quòd si diuersis uictimis aut sanguinibus sanxisset hoc fœdus erga Patrem, q̃ erga homines, non perinde utraq; pars ad id teneretur ac obligaretur, certaue de eius ueritate ac ualore esse posset, certum igitur est eũdem sanguinem Testamenti aut fœderalis uictimæ utrique parti exhibitum esse. Quibus adijce & illud, quòd Christus fuit mediator nō tantum noster erga Deum, sed & Dei erga nos, nec tantum cum Patre nostri causa egit, sed etiam nobiscum Patris gratia, ut nos ipsi uicißim adiungeret, nosq; de Patris uoluntate confirmaret. Scut ergo Patri sese obtulit placando eum, & feriendo nostro nomine cum eo fœdus, ita etiam ad nos conuersus, nobis semet, dato corpore ac sanguine suo, in sanciēdo hoc nouo fœdere aut testamento communicauit.

XX.

Illud Argumentum est etiam in priori scripto, seu in Fideli admonitione mea expositum, quod tamen hîc quoq; breuiter repetemus, quādoquidem maximi momenti est ad constabiliendam ueritatem, nempe quòd in ueteri Testamēto in feriendo fœdere de eiusdem fœderalis ui-

ctimæ ſanguine tum Deo oblatum eſt, tum & in populum atq; adeo etiam librum fœderis ſparſum. Quin etiam iiſdem uerbis illud fœdus ſancitum eſt, quibus Chriſtus in dando nobis ſanguine ſuo uſus eſt, quæ habetur Hebr. 9. τοῦτο τὸ αἷμα τῆς διαθήκης, Hic eſt ſanguis Teſtamenti &c. Idem etiam angelus ac mediator Chriſtus tum quoq; populum per Moſen duxit, & illud fœdus inter Deum & homines ſanxit. Omnia ergo iſtorum duorum fœderum conueniunt, eademq; ratio feriendi fœderis utrobiq; eſt. Vel potius hoc nouum ex illo tranſumptum eſt, eoq; eius naturam ac proprietates refert, ac in ſemet continet.

Quare conſenſus actionis ac uerborum fœderis huius cum illo oſtendit hoc fœdus inde ſumptum eſſe, eiuſq; naturam referre, eodemq; modo hic quoq; fœderalis uictimæ ſanguinem utriq; parti confœderandæ exhibitum, ac perinde quoq; uerba ſacræ cœnæ, propriè accipienda eſſe, & non figuratè, ſicut & ibi propriè accepta ſunt, quandoquidem eadem ac in ſimili re ibi uſurpata ſunt, nempe, Hic eſt ſanguis Teſtamenti &c. Euidentiſſimè igitur iſta duorum fœderum collatio in ſacra cœna exhiberi communicationem corporis Chriſti demonſtrat.

XX.

Quòd Corinthij olim habuerint sacramentarium quoddam somnium de nuditate panis ac uini, deq́; absentia Christi à sacra sua cœna in cœlo, sequentibus rationibus probari potest.

Primùm clarè id affirmat Paulus, cùm dicit eos non dijudicasse corpus Domini, id est, non cogitasse esse ingens discrimen inter id, quod in illa cœna comedebant ac bibebant, & quod in alijs cœnis aut cõuiuijs sumerent. Cogitauerũt ibi perinde esse tantum corporalem panem ac uinum, & nihil aliud, sicut & alibi in sacris cõuiuijs aut etiam profanis: Ideoq́; incogitanter epulantes non discreuerunt aut dijudicauerunt corpus ac sanguinem Domini ibi sumptum à pane & uino alioqui comeso. Assueti igitur ad sacra conuiuia idolorum cogitauerunt, simile aliquid habere illud Christianum conuiuium cum Ethnicis idolothytorum, nisi quòd fortè alius esset finis. 2. Non dijudicabant semet, putantes sumptionem communis cibi nõ indigere magna præparatione. 3. Quia esset tantum panis ac uinum utrobiq;, ideo putarunt se posse perinde simul in templo idolorum & in Ecclesia sine noxa aut crimine panem cœnæ manducare. 4. Nihil minus iudicauerunt, quàm se comedendo illum purum panem & purum

uinum,

uinum, quæ coràm cernebant, fieri reos corporis & sanguinis Domini, quæ nec uidebant, nec adesse credebant: Quare id eis Paulus indicare necesse habuit. 5. Non potuerunt cogitare, quòd Deus irasceretur aut eos puniturus esset, si paulò liberius, & (ut ita dicam) minus reuerenter aut Religiose sumerent panem ac uinũ. 6. Si credidissent se corpus Domini ibi sumere, nihil attinuisset ita per interrogationem nõ sine acerbitate ac stomacho erga eos affirmari & inculcari, panis fractionem esse communionem aut participationem corporis, & uini benedicti sumptionem esse participationem sanguinis Christi. 7. Quid uerò attinuisset tam sollicitè ac plenè recensere Christi institutionem, eisq; inculcare separatim de pane, quòd sit corpus Christi, & separatim de calice aut uino, quòd sit sanguis Christi, quodq; illo ipso sanguine ibi fœdus aut sacramentum illud confirmetur? 8. Eodem facit, quòd Paulus sumpturus argumentum à ueteribus Iudæis, qui suis mysterijs abutendo perierant, & id Corinthijs applicaturus, magno studio quærit, quidnam simile in eorum ritibus reperiri poßit, quod cum Christianis sacramentis conferri queat. Ac reperit tria, Primum transitum per aquas maris rubri, & umbram roßidæ nubis, quæ

confert cum nostro baptismo. Secundò comestionem Mannæ, quam confert cum communione corporis Christi. Et deniq; potionẽ ex petra, quam confert cum potu sanguinis Christi in sacra cœna sumpto. Nec contentus est reperisse tria quædam illorum miraculosa mysteria, quæ nostris sacramentis aliquo modo corresponderent: Sed etiam, ut illorum collatiõe hæc nostra tanto cõmodius illustret, studio ea à terreno ac uentris usu in cœlestem quendam religionisq; usum extollit, cũ ea illis propriè externæ utilitatis ac necessitatis gratia, & non Religiõis ergò, seu ut essent religionis pars Iudæis olim data fuissent. Primũ ergo humidam nubẽ & maris rubri transitum cũ nostro baptismo comparans, dicit illos quoq; sua quadam ratione illis miraculis in Mosen baptizatos esse. Deinde accedens propius ad sacramentum cœnæ, quo doceat Corinthios in ea non tantum terrenum panem ac uinum sumi, ut illi carnales epulones putabant, Sed etiam cœlestem ac spiritualem, eosque ad religiosam quandam reuerentiam rerum sumendarum & sollicitam quandam dijudicationem corporis ac sanguinis Domini ibi percipiendi permoueat, non patitur ea humi solum iacere, nec dicit manna & aquam esse cibum ac potum corporeum aut carnalem,

ſicut Iudæi illa olim tantum, ut carnalia quædam aſpiciebant: Sed dicit manna eſſe eſcam ſpiritualem & aquam eſſe potum ſpiritualem. Eſt uerò hîc diligenter natura collationum ex pendenda. Studio enim aliquando etiam contra rei naturam id ſimile, cuius collatione aliquid aliud illuſtrandum eſt, nonnihil inflectitur, extollitur, aut deprimitur, uel alioqui nõnihil immutatur, ut tanto aptius illud præcipuum declaret aut amplificet. Quare cùm hîc mannæ & aquæ fluenti tribuatur, quòd fuerint etiam ſpiritualis aut cœleſtis cibus ac potus, cum reuera propriè ad corporalem ſuſtentationem data fuerint, liquido oſtendit Spiritus ſanctus, multo magis ſacræ cœnæ cibum potumq́; non eſſe tantum terrenum panem ac uinum, ſed etiam cœleſtem, id eſt, uerum corpus ac ſanguinem Chriſti, quo tamen tam indigni ſibi in exitium ueſcantur, quàm digni ad ſalutem, ſicut & olim in Iſraelitico populo factum ſit. Quæ omnia eo fine dicuntur, ut ſcirent ac crederent Corinthij non tantum communem ac terrenum panem ac uinum in ſacra cœna apponi, ſed etiã cœleſtem ac ſpiritualem, corpus nempe ac ſanguinem Domini, quæ ex æquo ab omnibus dignis ac indignis, ut & illa Iſraelitarum myſteria, ſumerentur.

Quo

Quo uerò etiam magis amplitudinem rerũ in ſacra cœna omnibus datarum extollat & uerum eſſe ſanguinem Chriſti monſtret, docet illam aquam non tam ex carnali rupe fluxiſſe, q̃ ex ipſomet Chriſto eos comitante, ut oſtendat, ſic etiam noſtrum ſacrum potum in cœna per illam aquam præfiguratum ac ueluti depictum & prædictum, quaſi ex latere perpetuò Eccle*ſiam comitantis & ubiq; in ſacra cœna præſentis rupis noſtræ Chriſti in ſacrum calicem, atq; adeo ora Chriſtianorum (ut olim* Patres *locuti ſunt) fluere.* Atq; *huc pertinet quòd ſuprà tractatum eſt,* V*eterum typos ac umbras, quandoquidẽ iſti contendunt illam petram typum Chriſti fuiſſe, nunc rerum ueritate repræſentari aut exhiberi præſtariq;.*

Hæc omnino eſt ſententia loci Paulini*, ſed* L*aconiſmus* Hebræ*us eã nonnihil obſcurat.* Nõ *enim ſemper illi utrunque membrum collationum, parabolarum aut ſimilitudinum proponunt, ſed crebrò tantum alterum, ac in eo aliquas uoces ex utroq; membro ſumentes rem totam complectuntur.* Multo *alioqui magis conſpicua fuiſſet ſententia, ſi dixiſſet* Paul*us,* Si*cut illi digni ac indigni ſumpſerunt nõ tantum carnalem, ſed & ſpiritualem eſcam ac potum, nec tamẽ propterea ſaluati ſunt:* Sic *& uos ſcitote,*

tote, nos non tantum panem frangere & pocu lum benedicere, sed etiam sumere communio= nem, aut participare de corpore & sanguine Christi. *Sed ad rem.* 10. *Postquam igitur* Pau *lus depinxit nostra sacramenta illorum* Israeli *ticorum mysteriorum collatione, pergit de ue= rè spirituali, salutari aut uiuifico fructu illorũ ac nostrorum mysteriorum agere,* Quòd *sicut illo ipsi olim priuati sint, abutendo talibus* Dei *miraculis & malè uiuendo, ita &* Corinthijs *accidet.*

Ex *hisce liquidò apparet,* Corinthios *pro= phanis suis cogitationibus deceptos putasse, se tantum purum panem ac uinum sumere, & tametsi esset religiosum cõuiuium, tamen per= inde panem ibi esse purum panem & uinum nil nisi uinum, sicut in idolatricis conuiuijs.* Qua= *re* Paulus *eorum prauam opinionem redargu ens etiam nostri temporis* Sacramentarios *re= darguit.*

XXII.

Ante*signanus sacramentariorum, ut tollat ueram sacramentalem ac corporalem mandu= cationem corporis* Christi *ex uerbis cœnæ, spi= ritualem aut mysticam quandam substituit, quæ describitur* Ephes. 5. *cap. ut fiamus caro de carne & os de oßibus* Christi. Atq; *hanc (ut ita*

dicam)

dicā)incorporationē facit mediū aut instrumē tum appræhendendi meriti Christi & iustifica tiōis, ut sit hic ordo actionū, primū credere, de inde per fidē mysticè comedere corpus Christi, ut fias caro de carne, et os de oßibus eius: ac de niq; sic comeso ac obtētoChristo, meritū eius ac iustificationē cōsequaris. Qui ordo ac progres sus iustificationis prorsus idē est cum eo, quem Osiander in suæ hæreseos confeßione cōmentus est: Adscribā utriusq; testimōia, primū Osian- dri, deinde istius. Secūdò (inquit Osiander) sanctū Euangelium affert nobis in uerbo exter no īternū uerbū Dei Patris, qđ apud se & ex se ab æterno generat, quod etiam uerus Deus & Deus ipse est. Hoc autem uerbum non uenit oīno nudū, sicut in sua natura diuina absolutè est: Ita. n. nō poßemus ipsum appræhēdere, sed sicut est caro factū, et est Dominus saluator, & unicus mediator noster IesusChristus, dei et Ma riæ filius, uerus Deus et homo, propter pctā no stra mortuus, et propter iustificationē nostram excitatus: Is deinceps p fidē habitat in corde, aīa & spū nostro, ut uerus Deus & uerus hō.

Cū aūt æternū aut uiuū uerbū Dei, qđ ipseDe us est, uidelicet Dominū nostrum Iesum Christū unà cum Patre & spū sancto per fidem appræ hendimus, & hoc modo inhabitantē in nobis ha bemus, tum Euangeliū cui credimus, uim suam

ulterius exerit, ita ut per uerbũ à morte pecca ti in Deo iterum uiuificemur & illuminemur.

Etenim sicut palmes succũ & spiritũ, quibus uiret et fructificat, ex uite nullo modo cõcipere põt, nisi sit cũ stipite et ligno uitis unũ corpus, Ita nec nos possumus diuinã uitam, iusticiã, san ctitatem, aut ullam aliam diuinã uirtutem ex diuina essentia percipere, aut assequi ulla rõne, nisi prius per fidem et baptismũ in Domino nostro Iesu Christo simus incorporati, Sicut Paulus Ephes. 5. testatur, inquiens: Membra su mus corporis eius, de carne eius et oßibus eius.

Ergo sicut naturalis uita hoĩs è corde oritur, et p oĩa mẽbra corpis diffunditur, ita etiã diui na uita quæ ĩ uerbo est, oritur ex Christo Iesu, ꝗ ipsum uerbũ est, & illustrat oĩa mẽbra mystici sui corpis, qđ est ecclesia credentiũ, et uiuificat ea oĩa ĩ se ipso, ꝗ est uerus Deus et uita æterna.

Tertiò, cũ Euangeliũ nobis uerbũ Dei, quod Deus ipse est, ex purißima uirgine Maria na tũ, caro factum, Iesus Christus Dominus & sal uator noster est, per fidem ad hunc modum in cor, animam & spiritum nostrum affert, ut per illud suscitati in Deo, et ex Deo iterũ uiuamus, imò Deus ipse nostra uita sit, tũ uirtutẽ suã ul terius exerit, ut nos etiã iustificet, hoc est, nos iustos efficit, planè et oĩ modo, quo nos etiam uiuificat.

Ita & hic, cùm scriptura dicit fidē nobis imputari ad iusticiam, nō oportet fidem solam intelligi, uerumetiam Christum uerum Deum & hominem, quem fides in uerbo apprehendit, & in sese includit, ita ut Christus per fidem in nobis habitet, & nos membra corporis eius, Caro de carne eius & os ex oßibus eius fiamus, ut etiam diuina eius natura in nos quoq;, ut membra eius ueniat, ipseq; ita totus & indiuisus nostra uita, sapientia, iusticia & sanctitas sit.

Præterea errāt nōnulli alij ex ijs quoq;, qui uerbum imputandi rectè intelligunt, fatentur meritum & iusticiam Christi nobis imputari, sed sic tantum, ut omnino Christus cum sua iusticia in nobis non habitet, Et cùm 2. Cor. 5. *dicitur:* Deus *eum, qui peccatum non nouerat, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia* Dei *in ipso.* Vnde *irrefragabiliter probatur, nos non posse iustificari, aut iusticiam* Dei *cōsequi, nisi simus in* Christo *membra corporis eius, de* CARNE *eius, & ex* OSSIBVS *eius.*

Quemadmodum Euangelium *internum & uiuum uerbum* Dei, *quod* Deus *ipse, ex pura uirgine natum, Caro factum,* Iesus Christus Dominus *& saluator noster est, per* Fidem *nostram in corda nostra ita adducit, ut per ipsum à morte peccatorum resuscitati in* Deo *& ex*

Deo

Deo iterum uiuamus, imò Deus ipſe uita noſtra ſit: Ita idem planè uerbum Dei, Deus ipſe, Ieſus Chriſtus, Dominus & ſaluator noſter eſt, etiam iuſticia noſtra; & iuſtificat nos per ſe ipſum.

Hoc eſt quod Paulus dicit, Ex quo eſtis & uos. Vnde autem habemus hanc gratiam, quòd ex Deo nati, diuinæ naturæ conſortes ſumus? Reſpõdet Paulus, In Chriſto Ieſu. Niſi enim per fidem & baptiſmum in Ieſum Chriſtum ita incorporati eſſemus, ut membra corporis eius, de carne eius & oſsibus eius, & cum eo una caro eſſemus, ut Paulus ad Epheſ. 5. ſcribit, non poſſemus diuinæ eius naturæ conſortes fieri. Sicut enim palmes è uite exciſus non poteſt ſucci è uite particeps eſſe, & ſicut membrum è corpore reciſum non poteſt uitam ab anima ſuſcipere: Ita nec nos diuinæ naturæ ſiue diuinæ eſſentiæ, quæ uita, lux & iuſticia noſtra eſt, participes eſſe poſſumus, niſi per humanam eius naturam tanquàm è capite in nos tanquàm illius membra promanaret.

Hactenus audiuimus ſententiam ac uerba etiam Oſiandri prolixè de modo & medio perueniendi ad iuſtificationem, quæ talis eſt, quòd Chriſtus per uerbum ac fidem in nos intrat, ac in nobis habitat, nosq; ita immutat, renouat &

ſibi penitus ut ita dicam incorporat, ut fiamus caro de carne & os de oßibus eius, per quam incorporationem iuſticiam Chriſti conſequamur. In qua ſententia exponenda diligenter inculcat dictum ad Epheſ. 5. quòd ſimus caro de carne eius & os de oßibus eius. Sicut & iſte renouator ſacramentarij certaminis ſolet.

Nunc audiamus etiam iſtius alterius ſententiam ex eius proprijs ſcriptis, qui prorſus eodem modo eiſdemq; teſtimonijs ac penè etiam uerbis modum appræhendendi iuſticiam & alia Chriſti beneficia deſcribit inquiens:

Dico igitur in cœnæ myſterio per ſymbola panis & uini Chriſtum uerè nobis exhiberi, rádeoq; corpus & ſanguinem eius, in quibus omnem obedientiam pro comparanda nobis iuſticia adimpleuit, quo ſcilicet primum in corpus unum cum ipſo coaleſcamus, deinde participes ſubſtantiæ eius facti in bonorum omnium communicatione, uirtutem quoq; ſentiamus, &c.

Super 6. caput Ioannis idem inquit, Nec rectè etiam illi, qui Chriſti carnem prodeſſe dicunt, quatenus crucifixa eſt, comeſam uerò nihil nobis afferre, quin potius comedere eam neceſſe eſt, ut crucifixa proſit.

Super. 1. Cor. 11. inquit, Videamus, quomodo nobis detur corpus Chriſti, Quidam nobis dari

ri exponunt, dum participes efficimur omnium bonorum, quæ nobis Christus in corpore suo ac quisiuit, dum fide inquam amplectimur Christum pro nobis crucifixum & à mortuis excitatum, eoq; modo efficaciter omnibus eius bonis communicamus: Qui sic sentiunt, fruantur sanè illo sensu, Ego autem tunc nos demum participare Christi bonis agnosco, quando ipsum Christum obtinemus, obtinere autem dico non tantum cùm pro nobis uictimam factum esse credimus, Sed dum in nobis habitat, dum est unum nobiscum, dum eius sumus membra ex carne eius, dum in unam deniq; & uitam & substantiam (ut ita loquar) cum ipso coalescimus.

Ibidem ait.

Cæterùm hoc secundum est membrum promissionis, quod leuiter prætereundum non est, neq; enim simpliciter & sine adiectione Dominus corpus suum nobis offert. Sed quatenus pro nobis immolatum fuit. Prius ergo membrum significat nobis corpus exhiberi, hoc secundum exprimit, quis inde fructus nobis proueniat.

En uides istum aduersarium cum Osiandro ad amussim prorsusq; cõsentire de modo ac medo apprehendendæ iustificationis, quæ secundum eorum opinionem fiat per illam tam arctã & planè intimam inhabitationem Christi, qua

 ita

ita edamus Christum , ut fiamus ac simus caro de carne et os de oßibus ipsius, quamq́; iste aduersarius uult esse illam ipsam manducationẽ corporis Christi, quæ sit instituta in sacra cœna. Vtuntur *ambo non tantum eadem summa sensus, in hoc dogmate, sed etiam ijsdem sententijs, scripturæ locis, atq; adeo etiam magna ex parte uerbis, ut conferenti ipsorum dicta liquidißimè patet.* Eodem *ergo in hac parte errore laborant.*

XXIII.

Etsi autem hæc Osiandrica iustificationis ratio satis Dei *beneficio & à multis hactenus est refutata , adijciemus tamen adhuc unum atque alterum testimonium scripturæ cõtra eam.*

In *eo ipso loco* Ephes. 5. *unde aduersarius uel maximè istam suam mysticam manducationem probat, primum lauatur & mundatur* Ec*clesia, deinde demum sistitur Christo ut glorio sa & munda sponsa, eiq́; coniungitur, fitq́; caro de carne & os de oßibus eius, seu ipso in ea habitante in illum incorporatur.* Præ*cedit ergo* Remißio *peccatorum & ablutio per sanguinem Christi illam ipsam incorporationem aut summam sponsi cum ea cohabitationem, d qua eo loci agitur.* Non *ergo per illam inhab tationem diuinitatis iustificamur, sed contra i*

 habitati

habitatio iustificationis effectus est.

Verùm eadem ista coadunatio & quasi quædam finalis connexio Ecclesiæ *cum* Christo *etiam plenius* Ezec. 16. *describitur, ubi* Christus *primum eam inuenit desertam, derelictã ac immundam & in suo sanguine uolutatam*. Deinde *eam educauit, mundauit, uestiuitq; & sibi tandem adiunxit:*

Sic & Christus Ioannis 14. *primum ponit seruationem sermonum* Dei, *id est, ueram fidẽ, postea dilectionem aut fauorem* Dei *erga seruantem, id est, iustificationem credẽtis, postremò cohabitationem* Dei *ac filij eius cum credẽte.* Igitur *incorporatio ista aut mystica manducatio effectus est iustificationis, non medium aut causa efficiens eius uel modus apprahendendi eam.*

Primum mundatur & consecratur templũ Domino, *postea is in eo habitat, ut talis mundatio,* 2. Cor. 6. *plenius describitur, &* 2. Timot. 2. *Si quis se expurgauerit, erit uas* Domino. *Ista piorum in* Christum *incorporatio aut mystica manducatio nihil est aliud quàm renouatio hominis per spiritus sancti inhabitationem, ut modo ipsummet aduersarium eam hisce uerbis exponentem audiuimus, cùm inquit:* Ego autẽ *tum demum nos participare* Christi *bonis agno*

ſco, cùm Chriſtum ipſum obtinemus, obtineri autem eum dico, dum in nobis inhabitat, &c. En audis eum dicere, idem eſſe participationẽ & inhabitationem Chriſti. At renouatio ſeu inſtauratio hominis per inhabitationem diuinitatis eſt reuera effectus aut certè cõſequens iuſtificationis, non antecedens aut cauſa efficiẽs. Alioqui præcedent bona opera & nouæ uirtutes iuſtificandum, non ſequentur iuſtificatum, contra Auguſtinum & totam ſcripturam.

Quin & ipſemet Antagoniſta paßim in ſuis libris confitetur renouationem ſequi poſt iuſtificationem, Vide eius Antidotum contra ſextã Seßionem Synodi Tridentinæ.

Ephe. 2. clarè primum collocatur iuſtificatio per gratiam, deinde renouatio ſeu cõditionem ad bona opera. Quæ conditio ac creatio fit per inhabitationẽ Chriſti eiusq; Patris ac ſpiritus ſancti in nobis, noſtramúe in eum incorporationem. Idem planè eſt renouari, quod fieri os de oſſe, & carnem de carne Chriſti. Non poteſt certè negari, inhabitationem Chriſti ac ſpiritus ſancti in nobis eſſe ipſam hominis renouationem. Noſtri uerò illa incorporatio in Chriſtum, ut fiamus caro de carne & os de oßibus eius, eſt idem cum ipſius in nobis inhabitatione. Præcedit ergo iuſtificatio hanc man-

ducationem

ducationem corporis Christi, quæ est ipsius in nobis inhabitatio adeo arcta, ut fiamus caro de carne & os de ossibus eius.

Semper scriptura docet, nos per fidem iusti ficari & non per renouationem aut inhabitatationem. Paulus primum describit iustificatiõnem Rom. 3. & 4. postea cap. 5. donationem spiritus eiusq; diffusionem in corda nostra.

Renouatio per inhabitationem est initium aut arrhabo ipsius fœlicitatis & obsignatio iustificationis. Igitur non est medium ad appræhendendam iustificationem. Hinc liquet ipsum Antagonistam sibimet contradicere, qui manducationem corporis Christi seu perceptionem eius inhabitationis ac renouationis iam uult esse medium apprehendendæ iustificationis, iam eius consequens ac ueluti effectum.

Ex commemoratis hactenus, alijsq; innumeris sacræ scripturæ testimonijs, liquidò patet, falsum esse hoc dogma de tali medio apprehendendæ iustificationis & aliorum beneficiorum Christi per talem corporis ipsius in sacra cœna manducationem, qua ipse in nobis habitet, nosq; caro & ossa eius fiamus.

Hinc porrò necessariò sequitur, non istam mysticam manducationem institui in sacra cœna & in uerbis illis, Accipite, edite, bibite, hoc

est corpus meum, hic est sanguis meus. Sed aliam, sacramentalẽ scilicet, eoq; istos impiè uerba cœnæ Domini *peruertere.*

XXIIII.

Zuingliani priores in prædictis uerbis cœnæ tantum illam manducationem corporis Christi collocauerãt, quæ esset perceptio fructuum, beneficiorum seu efficaciæ aut meriti corporis sanguinis aut paßionis Christi, id est, remißionis peccatorum aut iustificatiouis per fidem. Eam uero manducationem præsens eius erroris instaurator ex prædictis cœnæ uerbis explosit, & aliam nempe manducationem inhabitationis aut incorporatiõis pro ea substituit, quæ esset medium aut aditus ad illam, quod in mea Fideli admonitione citatis eius proprijs dictis ostendi. Nunc porrò liquido ex prædictis apparet etiam istam ipsius mandaucationem inde explodendam esse, Ergo reiectis alijs comestionibus corporis Christi, necessariò sequitur, nostram hanc sacramentalem aut corporalem, quæ sola superest, ibi à Christo institutam sancitamq; esse.

XXV.

Porrò obseruetur & illa palpabilis huius erroris contradictio, qua semetipsum redarguit ac euertit. Dixi in mea Fideli admonitione et

etiam suprà, duas esse partes sacrosancti huius Testamenti, alteram, in qua essentia huius sacramenti describatur, uidelicet, usq; ad uerba, Quod pro uobis traditur aut effunditur: Alteram, in qua effectus fructus aut usus eius indicetur. Quae distinctio est summa diligentia obseruanda ac retinenda. Eam distinctionem iste cõprobat hisce suprà quoque recitatis uerbis. Quod pro uobis datur &c. Caeterùm hoc secũdum est membrum promißionis, quod leuiter praetereundum non est, neque enim simpliciter & sine adiectione Christus corpus suum nobis offert, sed quatenus pro nobis immolatum est: Prius ergo membrum significat nobis corpus exhiberi, hoc secundum exprimit quis inde fructus ad nos perueniat.

Idem quoque autor uerißimè dicit Ephes. 5. Sacramenta nos ducere ad Christum, esse ceu organa, per quae Christus nos mundet. Verba eius inter alia haec sunt: Hic demum uerus ac rectus sacramenti usus est, rectà nos ad Christum manuducere. Nota ad Christum adducere esse effectum aut fructum sacramenti, & non ipsam eius essentiam aut substantiam. Item in Harmonia docet potione sanguinis Christi sanciri hoc foedus, ut sit efficax, quod idẽ est ac si diceret, potionẽ sanguinis praecedere omnino efficaci-

Ita & hic, cùm scriptura dicit fidē nobis imputari ad iusticiam, nō oportet fidem solam intelligi, uerumetiam Christum uerum Deum & hominem, quem fides in uerbo apprehendit, & in sese includit, ita ut Christus per fidem in nobis habitet, & nos membra corporis eius, Caro de carne eius & os ex oßibus eius fiamus, ut etiam diuina eius natura in nos quoq;, ut membra eius ueniat, ipseq; ita totus & indiuisus nostra uita, sapientia, iusticia & sanctitas sit.

Præterea errāt nōnulli alij ex ijs quoq;, qui uerbum imputandi rectè intelligunt, fatentur meritum & iusticiam Christi nobis imputari, sed sic tantum, ut omnino Christus cum sua iusticia in nobis non habitet, Et cùm 2. Cor. 5. dicitur: Deus eum, qui peccatum non nouerat, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso. Vnde irrefragabiliter probatur, nos non posse iustificari, aut iusticiam Dei consequi, nisi simus in Christo membra corporis eius, de CARNE eius, & ex OSSIBVS eius.

Quemadmodum Euangelium internum & uiuum uerbum Dei, quod Deus ipse, ex pura uirgine natum, Caro factum, Iesus Christus Dominus & saluator noster est, per Fidem nostram in corda nostra ita adducit, ut per ipsum à morte peccatorum resuscitati in Deo & ex

Deo

Deo iterum uiuamus, imò Deus ipſe uita noſtra ſit: Ita idem planè uerbum Dei, Deus ipſe, Ieſus Chriſtus, Dominus & ſaluator noſter eſt, etiam iuſticia noſtra; & iuſtificat nos per ſeipſum.

Hoc eſt quod Paulus dicit, Ex quo eſtis & uos. Vnde autem habemus hanc gratiam, quòd ex Deo nati, diuinæ naturæ conſortes ſumus? Reſpōdet Paulus, In Chriſto Ieſu. Niſi enim per fidem & baptiſmum in Ieſum Chriſtum ita incorporati eſſemus, ut membra corporis eius, de carne eius & oſsibus eius, & cum eo una caro eſſemus, ut Paulus ad Epheſ. 5. ſcribit, non poſſemus diuinæ eius naturæ conſortes fieri. Sicut enim palmes è uite exciſus non poteſt ſucci è uite particeps eſſe, & ſicut membrum è corpore reciſum non poteſt uitam ab anima ſuſcipere: Ita nec nos diuinæ naturæ ſiue diuinæ eſſentiæ, quæ uita, lux & iuſticia noſtra eſt, participes eſſe poſſumus, niſi per humanam eius naturam tanquàm è capite in nos tanquàm illius membra promanaret.

Hactenus audiuimus ſententiam ac uerba etiam Oſiandri prolixè de modo & medio perueniendi ad iuſtificationem, quæ talis eſt, quòd Chriſtus per uerbum ac fidem in nos intrat, ac in nobis habitat, nosq; ita immutat, renouat &

ſibi penitus ut ita dicam incorporat, ut fiamus caro de carne & os de oßibus eius, per quam incorporationem iuſticiam Chriſti conſequamur. In qua ſententia exponenda diligenter inculcat dictum ad Epheſ. 5. quòd ſimus caro de carne eius & os de oßibus eius. Sicut & iſte renouator ſacramentarij certaminis ſolet.

Nunc audiamus etiam iſtius alterius ſententiam ex eius proprijs ſcriptis, qui prorſus eodem modo eiſdemq; teſtimonijs ac penè etiam uerbis modum appræhendendi iuſticiam & alia Chriſti beneficia deſcribit inquiens:

Dico igitur in cœnæ myſterio per ſymbola panis & uini Chriſtum uerè nobis exhiberi, radeoq; corpus & ſanguinem eius, in quibus omnem obedientiam pro comparanda nobis iuſticia adimpleuit, quo ſcilicet primum in corpus unum cum ipſo coaleſcamus, deinde participes ſubſtantiæ eius facti in bonorum omnium communicatione, uirtutem quoq; ſentiamus, &c.

Super 6. caput Ioannis idem inquit, Nec rectè etiam illi, qui Chriſti carnem prodeſſe dicunt, quatenus crucifixa eſt, comeſam uerò nihil nobis afferre, quin potius comedere eam neceſſe eſt, ut crucifixa proſit.

Super. 1. Cor. 11. inquit, Videamus, quomodo nobis detur corpus Chriſti. Quidam nobis dari

ri exponunt, dum participes efficimur omnium bonorum, quæ nobis Christus in corpore suo acquisiuit, dum fide inquam amplectimur Christum pro nobis crucifixum & à mortuis excitatum, eoq; modo efficaciter omnibus eius bonis communicamus: Qui sic sentiunt, fruantur sanè illo sensu, Ego autem tunc nos demum participare Christi bonis agnosco, quando ipsum Christum obtinemus, obtinere autem dico non tantum cùm pro nobis uictimam factum esse credimus, Sed dum in nobis habitat, dum est unum nobiscum, dum eius sumus membra ex carne eius, dum in unam deniq; & uitam & substantiam (ut ita loquar) cum ipso coalescimus.

Ibidem ait.

Cæterùm hoc secundum est membrum promißionis, quod leuiter prætereundum non est, neq; enim simpliciter & sine adiectione Dominus corpus suum nobis offert. Sed quatenus pro nobis immolatum fuit. Prius ergo membrum significat nobis corpus exhiberi, hoc secundum exprimit, quis inde fructus nobis proueniat.

En uides istum aduersarium cum Osiandro ad amußim prorsusq; cõsentire de modo ac medio apprehendendæ iustificationis, quæ secundum eorum opinionem fiat per illam tam arctã & planè intimam inhabitationem Christi, qua

ita edamus Christum, ut fiamus ac simus caro de carne et os de oßibus ipsius, quamq; iste aduersarius uult esse illam ipsam manducationẽ corporis Christi, quæ sit instituta in sacra cœna. Vtuntur ambo non tantum eadem summa sensus, in hoc dogmate, sed etiam ijsdem sententijs, scripturæ locis, atq; adeo etiam magna ex parte uerbis, ut conferenti ipsorum dicta liquidißimè patet. Eodem ergo in hac parte errore laborant.

XXIII.

Etsi autem hæc Osiandrica iustificationis ratio satis Dei beneficio & à multis hactenus est refutata, adijciemus tamen adhuc unum atque alterum testimonium scripturæ cõtra eam

In eo ipso loco Ephes. 5. unde aduersarius uel maximè istam suam mysticam manducationem probat, primum lauatur & mundatur Ecclesia, deinde demum sistitur Christo ut gloriosa & munda sponsa, eiq; coniungitur, fitq; caro de carne & os de oßibus eius, seu ipso in ea habitante in illum incorporatur. Præcedit ergo Remißio peccatorum & ablutio per sanguinem Christi illam ipsam incorporationem aut summam sponsi cum ea cohabitationem, de qua eo loci agitur. Non ergo per illam inhabitationem diuinitatis iustificamur, sed contra i

 habitati

habitatio iustificationis effectus est.

Verùm eadem ista coadunatio & quasi quædam finalis connexio Ecclesiæ *cum Christo etiam plenius* Ezec. 16. *describitur, ubi Christus primum eam inuenit desertam, derelictã ac immundam & in suo sanguine uolutatam.* Deinde *eam educauit, mundauit, uestiuitq́; & sibi tandem adiunxit.*

Sic & Christus Ioannis 14. *primum ponit seruationem sermonum* Dei, *id est, ueram fidẽ, postea dilectionem aut fauorem* Dei *erga seruantem, id est, iustificationem credẽtis, postremò cohabitationem* Dei *ac filij eius cum credẽte.* Igitur *incorporatio ista aut mystica manducatio effectus est iustificationis, non medium aut causa efficiens eius uel modus apprehendendi eam.*

Primum mundatur & consecratur templũ Domino, *postea is in eo habitat, ut talis mundatio,* 2. Cor. 6. *plenius describitur, &* 2. Timot. 2. *Si quis se expurgauerit, erit uas* Domino. *Ista piorum in Christum incorporatio aut mystica manducatio nihil est aliud quàm renouatio hominis per spiritus sancti inhabitationem, ut modo ipsummet aduersarium eam hisce uerbis exponentem audiuimus, cùm inquit:* Ego *autẽ tum demum nos participare Christi bonis agno*

ſco, cùm Chriſtum ipſum obtinemus, obtineri autem eum dico, dum in nobis inhabitat, &c. En *audis eum dicere, idem eſſe participationẽ & inhabitationem Chriſti.* At *renouatio ſeu inſtauratio hominis per inhabitationem diuinitatis eſt reuera effectus aut certè cõſequens iuſtificationis, non antecedens aut cauſa efficiẽs.* Alioqui *præcedent bona opera & nouæ uirtutes iuſtificandum, non ſequentur iuſtificatum, contra* Auguſtinum *& totam ſcripturam.*

Quin *& ipſemet* Antagoniſta *paßim in ſuis libris confitetur renouationem ſequi poſt iuſtificationem,* Vide *eius* Antidotum *contra ſextã Seßionem Synodi* Tridentinæ.

Ephe.2.*clarè primum collocatur iuſtificatio per gratiam, deinde renouatio ſeu cõdi ali quem ad bona opera.* Q*uæ conditio ac creatio fit per inhabitationẽ* Chriſti *eiuſq́;* Patris *ac ſpiritus ſancti in nobis, noſtramúe in eum incorporationem.* Idem *planè eſt renouari, quod fieri os de oſſe, & carnem de carne* Chriſti. Non *poteſt certè negari, inhabitationem* Chriſti *ac ſpiritus ſancti in nobis eſſe ipſam hominis renouationem.* Noſtri *uerò illa incorporatio in* Chriſtum, *ut fiamus caro de carne & os de oßibus eius, eſt idem cum ipſius in nobis inhabitatione.* Præcedit *ergo iuſtificatio hanc manducationem*

ducationem corporis Christi, quæ est ipsius in nobis inhabitatio adeo arcta, ut fiamus caro de carne & os de oßibus eius.

Semper scriptura docet, nos per fidem iusti ficari & non per renouationem aut inhabitatationem. Paulus primum describit iustificatio nem Rom.3.& 4. postea cap.5. donationem spi ritus eiusq; diffusionem in corda nostra.

Renouatio per inhabitationem est initium, aut arrhabo ipsius fœlicitatis & obsignatio iustificationis. Igitur non est medium ad appræhendendam iustificationem. Hinc liquet ipsum Antagonistam sibimet contradicere, qui manducationem corporis Christi seu perceptionem eius inhabitationis ac renouationis iam uult esse medium appræhendendæ iustificationis, iam eius consequens ac ueluti effectum.

Ex commemoratis hactenus, alijsq; innumeris sacræ scripturæ testimonijs, liquidò patet, falsum esse hoc dogma de tali medio appræhendendæ iustificationis & aliorum beneficiorum Christi per talem corporis ipsius in sacra cœna manducationem, qua ipse in nobis habitet, nosq; caro & ossa eius fiamus:

Hinc porrò necessariò sequitur, non istam mysticam manducationem institui in sacra cœna & in uerbis illis, Accipite, edite, bibite, hoc

 est

est corpus meum, hic est sanguis meus. Sed aliam, sacramentalē scilicet, eoq́; istos impiè uerba cœnæ Domini *peruertere.*

XXIIII.

Zuingliani priores in prædictis uerbis cœnæ tantum illam manducationem corporis Chri*sti collocauerāt, quæ esset perceptio fructuum, beneficiorum seu efficaciæ aut meriti corporis, sanguinis aut paßionis* Christi, *id est, remißionis peccatorum aut iustificatiouis per fidem.* Eam *uero manducationem præsens eius erroris instaurator ex prædictis cœnæ uerbis explosit, & aliam nempe manducationem inhabitationis aut incorporatiōis pro ea substituit, quæ esset medium aut aditus ad illam, quod in mea* Fideli *admonitione citatis eius proprijs dictis ostendi.* Nunc *porrò liquido ex prædictis apparet etiam istam ipsius mandaucationem inde explodendam esse,* Ergo *reiectis alijs comestionibus corporis* Christi, *necessariò sequitur, nostram hanc sacramentalem aut corporalem, quæ sola superest, ibi à* Christo *institutam sancitamq́; esse.*

XXV.

Porrò *obseruetur & illa palpabilis huius erroris contradictio, qua semetipsum redarguit ac euertit.* Dixi *in mea* Fideli *admonitione et*

etiam

etiam suprà, duas esse partes sacrosancti hui us Testamenti, alteram, in qua essentia huius sa=cramenti describatur, uidelicet, usq; ad uerba, Quod pro uobis traditur aut effunditur: Alte=ram, in qua effectus fructus aut usus eius indice tur. Quæ distinctio est summa diligentia obser uanda ac retinenda. Eam distinctionem iste cō probat hisce suprà quoque recitatis uerbis. Quod pro uobis datur &c. Cæterùm hoc secū=dum est membrum promißionis, quod leuiter prætereundum non est, neque enim simpliciter & sine adiectione Christus corpus suum nobis offert, sed quatenus pro nobis immolatum est: Prius ergo membrum significat nobis corpus exhiberi, hoc secundum exprimit quis inde fru ctus ad nos perueniat.

Idem quoque autor uerißimè dicit Ephes. 5. Sacramenta nos ducere ad Christum, esse ceu organa, per quæ Christus nos mundet. Verba eius inter alia hæc sunt: Hic demum uerus ac re ctus sacramenti usus est, rectà nos ad Christum manuducere. Nota ad Christum adducere esse effectum aut fructum sacramenti, & non ipsam eius essentiam aut substantiam. Item in Harmo nia docet potione sanguinis Christi sanciri hoc fœdus, ut sit efficax, quod idē est ac si diceret, potionē sanguinis præcedere omnino efficaci=

am huius sacramenti. At contra negari non potest, & ipsemet artifex istius dogmatis paßim docet inhabitationem Christi in nobis, qua renouamur, & ita in eum transmutamur, ut fiamus caro de carne & os de oßibus eius, esse unum ex præcipuis ipsius beneficijs, quæ postq̃ ad Christum adducti simus, ab eo accipiamus.

Quare palpabiliter secũmet pugnat, dum istam manducationem Christi iam facit essentiam sacramẽti, iam effectũ ex eius efficacia prouenientem: iam facit eam nos deducere primùm ad Christum, iam beneficium ac donum Christi, quod postquàm ad Christum adducti sumus & per eum ad thronum gratiæ acceßimus, ipsius interceßione à Patre consequàmur, cùm hæc longißimè inter sese distent. Longè enim aliud est digitus & sermo Baptistæ agnum Dei monstrans, quæ sunt uerba ac sacramenta nos ad Christum ducentia, aliud mea acceßio aut fides ad agnum, & per eum ad Patrem uel thronum gratiæ: Aliud deniq; beneficia, quæ, postq̃ hunc agnum aut mediatorẽ acceßi, per & propter eum impetro à Deo Patre, quæ sunt iustificatio, filij eius ac spiritus sancti inhabitatio, seu renouatio, aut nostri in eum (ut ita dicam) incorporatio, & deniq; uita æterna.

XXVI

Præcipuum

Præcipuum aduersariorum argumentum, quod quidem ex sacris literis proferunt, est quod dicunt Iohan. 6. clarè à Christo reiectam damnatamq́; esse corporalem aut externam manducationem corporis Christi, cùm (ut isti intelligunt) Capernaitæ quærunt: Quomodo hic potest nobis dare carnem suam ad manducãdum? Et contra contendunt ibidem esse assertam spiritualem manducationem fidei. Igitur illic Christum reiecta nostra & comprobata ipsorum sententia controuersiam præsentem iam olim dilucidißimè decidisse.

Verùm Christus ibi non agit de sacra cœna, eamq́; nec cõstituit, nec exponit, quod eis plus centies responsum est. Quare iniustè imò impiè agunt, qui aliena loca & de alijs rebus agentia ad euertendum genuinum sensum sacrosancti Testamenti Christi uiolenter trahunt.

Præterea nec auditores ibi modum edendæ carnis Christi nosse cupiunt aut quærunt, nec Christus eum illis exponit, multo minus externam manducationem corporis sui improbat, ut postea liquido patebit.

Quo uerò clarius ueritas elucescat, & hoc sophisma aduersariorum retundatur, paulò plenius de eo loco agemus. Obseruetur igitur primum occasio, initium et propositio huius cõ

cionis aut disputationis, quo facilius ueritas & genuinus sensus percipi queat. Eam autem breuiter proponam.

Iudæi, paulò antè ultra lacum gratis panibus saturati, sequebantur Christum magis uentris quàm pietatis studio, cupientes eum fieri suum regem, seq; etiam porrò sic gratuito ab eo ali. Hanc uentris peruersam curam eis exprobrat Dominus, eosq; iubet quærere ac sectari spiritualem fœlicitatem cœlestemq; panem, seq; eum cœlestem ac uiuificum panem esse affirmat. Exponit etiam breuiter rationem quærendi & edendi istum cœlestem panem, nẽpe ut credant in se.

Illi uerò negant se ei posse credere, cùm nulla eximia miracula faciat. Mosen enim multò maiora fecisse, dando cœlestem mannam, nec tamen tam grandia de se iactasse, aut postulasse, ut quisquam crederet, eum uel de cœlo uenisse, uel saluatorem mundi esse.

Christus contrà contendit, se illis multò nobilius & salutarius manna ac planè uiuificum panem afferre & offerre, & uehementius fidẽ in se suamq; doctrinam flagitat, eisq; incredulitatem obijcit, & eos hoc nomine seueriter castigat. Illi porrò uicißim propter tenuitatẽ miraculorum, pergunt contra eum argumentari ab

experientia.

experientia. Eum enim docere, se esse cœlestem panem, cùm contrà omnes sciant, eum in terris apud ipsos natum & educatum esse.

Scopus ergò præcipuus certaminis seu quæstio primaria inter Christum & Iudæos est de fide ac incredulitate aut de ueritate doctrinæ tum causam seu ortum, tum effectum seu officiũ eius indicante, an scilicet illi teneantur credere in eum, tum q̃ sit panis cœlestis aut de cœlo ueniẽs, tum panis uitæ uel uiuificus, id est, quòd sit ueniatq; de ipso cœlo, ac uerè sit filius Dei, & quòd sit unicus seruator mundi.

De hisce duabus rebus omnis lis ibi est, nempe (ut ita dicã) de causa & effectu Christi, seu unde nam ille sit, & quid eximij præstare queat. Hic scopus durat usq; in finem huius sermonis aut disceptationis, donec ea disputatiò finitur.

Ad perspiciendum porrò uerum ac genuinum sensum huius textus, est etiã diligenter cognoscendus hebraismus huius uocis Quomodo. Nã hæc uocula, Quomodo, Wie, hîc & aliâs sæpißimè non quærit de modò agendæ, aut etiam actæ rei, Sed simpliciter negat aut falsitatis arguit sermonem alicuius. Paulò post initium huius disceptationis scriptum est: Murmurabãt ergo Iudæi de eo, quia dixerat, Ego sum panis, qui

qui de cœlo descendi, & dicebant: Nonne hic est Iesus filius Ioseph, cuius nos nouimus patrē & matrem? Quomodo ergo dicit iste, de cœlo descendi? Hic igitur cùm Iudæi dicunt: Quomodo hic dicit, de cœlo descendi, non quærunt de modo locutionis Christi, quam clarè audiebāt. Non etiam quærunt quomodo de cœlo descenderit. Nam id illi prorsus non credebant: Sed simpliciter negant id uerum esse, quod dicat, quodq; ille de cœlo descenderit aut uenerit.

Postea quoq; cùm contra eandem doctrinā Christi pugnantes dicunt: Quomodo hic potest nobis dare carnem suā ad manducandum, non sunt solliciti, nec quærunt de modo manducādæ carnis Christi, quod fore non credebant, & Christo esse planè impoßibile sentiebant, sed tantum apud se & inter se Christum eiusq; doctrinam non tantum in corde per incredulitatem, sed etiam blasphemo ore per talia sophismata aut inanes ratiocinatiunculas mendacij arguunt, & suam incredulitatem, errorem confirmant. Sensus ergo est: impoßibile est hūc nobis dare carnē suam ad manducandum. Quomodo enim tandem hoc fieri potest? Nullo certè modo. Interrogatio hic ualde usitata figura negat, & non quærit aut interrogat.

Porrò hæc natura aut uis uoculæ, Quomo-

do, ualde crebra est in sacris literis: ut Matth. 12. Si Satanas Satanã eijcit, QVOMODO ergo stabit regnum eius? Pro, certè non consistet regnum eius. Ibidē: Genimina uiperarum quomodo potestis bona loqui cùm mali sitis? pro, certè non potestis. Sic Matth. 23. Progenies uiperarum, quomodo effugere possetis damnationem gehennæ? pro certè non effugietis. Sic Iohannis 12. dicunt Iudæi: Nos audimus, quòd oporteat Meschiam manere in æternum, Quomodo tu dicis: Opòrtet filium hominis exaltari, id est, profectò parum congrua prophetijs dicis.

Talia exempla sunt innumera in sacris literis. Talia dicta & in communi sermone reperiri queāt, ut, si aliquis mēdico grandia pollicenti dicat. Wie wiltu mir hundert guldē geben, so du doch nicht einen hast? Eiusmodi est illud Mar. 4. Quomodo omnes parabolas intelligatis? quasi dicat, profectò in hac uestra stupiditate non intelligetis. Luc. 6. Quomodo potes dicere fratri tuo. Frater sine eijciam festucam, quæ est in oculo tuo, id est, certè non potes iustè dicere.

Huc etiam pertinet illa Rhetorica regula, Quòd interrogatio figurata non quærat, sed contrarium sententiæ quæsitæ uel aduersarij statuat & confirmet. Hæc obseruatio de particula

cula QVOMODO, non modum manducationis quærente, sed ex illa ut illi putabant manifesta falsitate totam illam cōcionem doctrinamq; Christi uanitatis arguente, diligenter retinenda est. Pleriq; enim de modo manducationis eā quærere putantes, à toto scopo huius capitis perniciosè aberrāt: Quod porrò attinet ad uerbum: Pugnabant contra se inuicem, conuenit cū illo superiore, murmurabant, Tota enim illa pugna aut murmur erat, non tam propriè ipsorū Iudæorum contra se inuicem, quàm cōtra Christum, ut ex mox sequente responso Christi apparet. Exagitabant enim illi id dictum tanquàm manifestè falsum & absurdum, alijs aliter de eo nugantibus, sermones iactantibus, ac perpaucis nonnihil excusantibus.

In hoc dicto etiam illud adiunctum, POTEST, diligenter consideretur: cùm enim dicunt, Quomodo potest, perinde est, ac si dicerent, planè absurda & impoßibilia dicit ac docet. Quis enim solet ac potest dare semetipsum edendum ac deuorādum: Igitur stultus est qui in eum credit. Sicut germanicè dicitur, Wie kanstu das thun, pro, du kanst es ie nicht thun: Es ist dir allerding unmuglich, Wie kan ein Esel fliegen, Das ist, Es ist im unmuglich, &c.

Quo uerò etiam tanto magis liquescat ueritas,

ritas, diligenter notandum est, in omnibus scriptis aut disputationibus uel sermone duas esse diuersas dubitationes ac quæstiones, seq; inuicem ordine consequentes, quarum prior quidē est, an alicuius sermo uideatur uerus, posterior uerò, quomodo illius obscuræ sententiæ intelligendæ sint. Primùm enim aut planè reijcimus alicuius doctrinam uel scriptionem, tanq̃ prorsus falsam, absurdam, aut alioqui nugacem inanemq;, uel etiam contrà magnificimus ac probamus ut ueram. Deinde cùm probauimus, secunda dubitatio aut quæstio est, quomodo aliqua obscuriora aut etiam minus probabilia dicta intelligenda sint.

Iam igitur Iudæi in hoc loco & disputatione cum Christo adhuc in priore quæstione hærent consistuntq;, an uidelicet sermo de doctrina Christi sit uera et digna cui credatur, aut etiam contrà falsa & fide indigna. Christus affirmat esse ueram & omni fide amplectendam, illi contrà negant, se posse ei credere aut assentiri. Nondum ergo ad secundam dubitationem perueniunt, sed in prima, ut & alij omnes increduli, hærent.

At Apostoli & omnes imbecilli Christiani solent in secunda hærere, eoq; scrutantur scripturas, & illi crebrò Dominum interrogant,

quomodo hoc aut illud eius obſcurum dictum accipiendum ſit. De prima igitur hic non de ſecunda quæſtione agitur.

Quòd uerò hic non ſit de modo edendi carnem Chriſti quæſtio aut diſputatio, apparet cùm ex præcedentibus, tum etiam ex ſequenti ſermone Chriſti. Nam ex ſententia reſponſionis aut ſolutionis quæſtio intelligi rectiſſimè poteſt. Chriſtus uerò reſpondens non de modo comedendi diſſerit, ſed tantum ueritatem ſuæ doctrinæ ingeminatis uicibus & repetito aliquoties eodem ſenſu inculcat & aſſerit, iterum atque iterum ingeminans atq; adeo ſepties repetens ſuam doctrinam, aut aſſertionem, quòd ſcilicet ipſe uerè tum ueniat de cœlo, tum ſit ſaluator mundi, Vbi ſunt tantum uehementiſſimæ aſſertiones ueritatis ſuæ doctrinæ, & nulla planè explicatio quæſtionis de modo comedendi. Vnde liquido cernitur, controuerſiam inter Iudæos & Chriſtum eſſe non de modo comedendi carnem ipſius, ſed de ueritate doctrinæ, an uidelicet ille ſit panis cœleſtis ac ſimul uiuificus, an ueniat de cœlo, & poßit ſaluare genus humanum.

Quo uerò tanto magis appareat certamen eſſe propriè de ueritate doctrinæ, nõ de eius intellectu, ſeu an ipſe ſit panis tũ cœleſtis tum ſa

lutaris,

lutaris, non quæstio quomodo poßit aut uelit dare carnem suam ad manducandum, adscribam ordine ac ad uerbum illas septem iteratas assertiones Christi, (præposita tamen primum Iudæorum negatione & sophismate, negante ueritatem doctrinæ Christi) ut illæ in concione Christi leguntur, ac sese inuicem consequuntur. Negatio Iudæorum.

Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad edendum? Quasi dicerent, falsißimum est quòd dicit se esse de cœlo & panē uiuificum. Quod uel ex hoc unico manifestæ falsitatis & absurditatis dicto, quiuis palpabiliter percipere potest. Assertiones Christi.

1. *Dixit ergo eis Iesus, Amen amen dico uobis, nisi ederitis carnem filij hominis & biberitis eius sanguinem, non habetis uitam in uobis.*

2. *Qui edit meam carnem & bibit meum sanguinem, habet uitam æternam, Et ego suscitabo eum in nouißimo die.*

3 *Caro enim mea uerè est cibus, & sanguis meus uerè est potus.*

4. *Qui edit meam carnē & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo.*

5. *Sicut misit me Pater uiuens, & ego uiuo propter Patrem, ita & qui ederit me, uiuet ipse quoq; propter me.*

6. *Hic est panis ille qui de cælo descendit.*
7. *Non sicut Patres uestri comederũt manna & mortui sunt. Qui ederit hunc panem, uiuet in æternum. Hæc dixit in synagoga docens in Capernaum.*

En audis Christiane Lector tantum asseri, ac inculcari, idq; adhibito iuramento, ueritatẽ doctrinæ Christi in prædictis duabus rebus aut capitibus, in causa & effectu Iesu, unde sit Iesus, et quid efficiat, quòd uidelicet ipse sit uerè panis tum cœlestis seu è cælo ueniens tum uiuificans. Nihil planè hîc audis dici de modo edendi carnem Christi, quo modo aut ratione ea edẽda sit aut non sit. An autem non esset Christus ineptus doctor, aut etiam parum fidelis ac serius, si omissa proposita quæstione & auditorum dubio ac hæsitatione quæstionem sibi exponi petentium aliena quædam importunè toties & usq; ad fastidium inculcaret? Hoc sanè esset iuxta prouerbium, de cepis interrogatũ de allio respondere. Non fuit ergo ibi quæstio de modo edẽdi carnẽ Christi, sed tantũ an uerũ sit, ꝙ Iesus sit panis cœlitus datus & saluificus.

Post hasce tot assertiones Christi, increduli Iudæi & multi etiam ex insincerioribus discipulis offenduntur ea doctrina, negantq; se posse eam audire eiúe assentiri.

Quare

Quare Christus redit ad priorem reprae-hensionem incredulitatis Iudaeorum, ac primũ quidem affert argumentum à futura experientia, quo probat se uerè de coelo descendisse, Quia nempe sit aliquanto post etiam propalã ac gloriose eodem in coelum potenter reuersurus, Quod argumentum plenè aut dialecticè sic poneretur: Quicunq; gloriose, suisq; uiribus ascendit in coelum, ille certè necessariò diuina quadam potentia instructus est, & indicat se inde uenisse, illamq; eius quasi propriam patriam, sedem ac regnum esse. Ego eò breui ascẽdam. *Igitur uerè inde descendi, & sum panis coelestis ac uiuificus.*

Hoc *argumento Christus saepius utitur ad cõfirmandam suam doctrinam ac diuinitatem, cũ aliquoties de signo* Ionae *aut reaedificatione tẽpli, de resurrectione loquitur, & cùm inquit:* Videbitis filiũ hominis ad dexteram maiestatis.

Post *hoc argumentum pergit accusare incredulitatem ac demonstrare fontem eius, nempe carnalem stupiditatem & natiuam peruersitatem hominis, & asserere, quòd omnem ad se uẽturum omnino oporteat coelitus à* Patre *per spiritum sanctum trahi, ac intus doceri, eiq; hoc à* Deo Patre *per* Sp. *sanctũ donari ut sit theodidactus.* Alioqui *nunq̃ quenq̃ sua carnali intelligen*

tiá & sapientia ad Christum uenturum, quæ ad hoc sit inutilis, imò & planè noxia.

Hac assertione suæ doctrinæ & damnatione stupiditatis, ac peruersitatis carnis naturæ & ingenij humani, ipsorumq; auditorum, offensi multi ex discipulis Christum prorsus deserūt, sicut in textu est, Ex eo tempore multi discipulorum eius abierunt, & nō amplius cum eo ambulabant aut uersabantur.

Ex hac Iud*æorum & discipulorum defectione & ueluti ultima disputationis conclusione liquidò apparet, non de modo comedendi carnē Christi fuisse disputationem inter Christum &* Iud*æos, sed de ipsa ueritate doctrinæ ac personæ, seu de hisce duabus quæstionibus, primum an* Iesus *ueniat de cælo, id est, sit à* Deo *missus & uerus* Dei *filius.* Deinde *an* Iesus *sit uerus* Meschias, *uerusq; saluator mundi, & uiuificus panis.* Tribuitur *enim discedentibus incredulitas.* Hoc *idem comprobatur etiam ex* Apostolorum *remanentium confeßione, qui credunt & suam fidē disertè de hisce ipsis duabus quæstionibus aut sententijs profitentur, affirmantes, se credere, eum esse* Meßiam, *esse filium* Dei, *& habere uerba uitæ, aut posse saluare mundum, seu esse panem de cælo & panem uitæ aut uiuificantem, ut ille initio de se pro-*

fessus fuerat, Dicunt enim, Domine, uerba uitæ habes, & es Christus filius Dei uiuentis.

Quòd si quæstio ac dubitatio Iudæorum ac Capernaitarum illorum fuisset de modo comedendi carnem Christi, quo dicto Capernaitæ offendebantur, & Christus negasset eos debere comedere carnem, sed tantum spirituales fructus aut beneficia eius fide percipere, ut isti uolunt, tum profecto tanto magis illi Christo fuissent assensi, sublata tanta absurditate, & cum eo porrò permansissent. Nunc euentus ipse discessionis planè contrarium testatur. Hic est uerus ac genuinus sensus capitis Ioannis 6: quem omnes rectè expendentes comprobabunt, etiamsi non sit à multis ita hactenus acceptus & expositus, nec perinde uera eius sententia depræhensa.

XXVII.

Totus textus singulaq; uerba sacrosancti testamenti cœnæ Domini acerrimè contra istum errorem Sacramentarium pugnant, quod abundè ostēdi in mea Fideli admonitione, excussis singulis uerbis. Idem uerò alij quoq; multo diligentius, eruditius et copiosius cōmonstrarūt.

Ostendi etiam suprà, nihil magis perspicuè, aptè ac certò dici posse, quàm quod Christus de suo corpore ac sanguine prōnūciat, quæ sen

tentia planè intuitiuam (ut uocant) notitiam continet.

Vnum illud nunc addam, quòd mihi uideatur articulus τὸ prædicato σώματι corpori, in hac sententia testamenti Christi adiunctus maximum momentum afferre ad asserendam ueram realemq́; præsentiam Christi, excludendasq́; metonymias, figuras ac umbras & omnes alias astutas inuersiones & peruersiones ex uerbis cœnæ Domini*, quas isti hîc comminiscuntur.*

Nam cùm ea sit propriè uis articulorum, ut tum specificent, tum emphasin addant ei nomini aut rei, cui adduntur, necessariò debent uerba sacrosancti testamenti τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ αἷμά μου, *uerti,* Hoc *est illud corpus meum & ille sanguis meus, qui pro uobis traditur & effunditur.*

Certè Erasmus *&* Beza *in suis noui* Testa*menti translationibus planè innumeris uicibus articulum prædicato additum per pronomen demonstratiuum & amplificatiuum* Ille *uerterunt, addita etiam sæpissimè ratione in suis annotationibus, quòd necesse habuerint tali pronomine emphasin articuli reddere ad specificandum & quasi amplificandum prædicatum, seu eam uocem ac rem, cui articulus erat*

præ=

præpositus: *Vide utrunq; super* Iohann. 1. *& alibi paßim in illorum annotatis super nouum testamentum.*

Non *erat* Baptista τὸ φῶς, *lux illa, uita erat* τὸ φῶς *illa lux*, Túne *es* ὁ προφήτης, *propheta ille, scilicet eximius & expectatus, super quem locum annotat* Beza *inquiens*: *Articulum expreßi, quo summum aliquid significatur, sicut apud* Virgilium, *Túne ille* Aeneas? Propheta *ille* ὁ προφήτης, *omnino poscit græcæ linguæ ratio, ut de uno & certo quopiam propheta hæc accipiantur, qui eximatur ex cæterorum turba. Hæc ille.*

Cur non eodem modo licet uel potius necesse est uertere, Hoc *est illud corpus, quod pro uobis traditur, quo tali emphasi et specificatione, exclusis somnijs & umbris aut phantasmatibus aliorum corporum, tantum illud uerum primariumq; corpus asseratur esse.* In *eiusdem textus posteriore parte, ubi de sanguine agitur, habetur in* Luca & Paulo τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη. Vbi *articulum* Beza *in utroq; expreßit, uertens*, Hoc *poculum est nouũ* ILLVD *testamentũ in meo sanguine.* Et *quidem in* Luca *etiam causam indicat, cur articulum expresserit. At in illis alijs sex recitationibus uerborum cœnæ, ubi quater dici-*

 tur:

tur: τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, *& bis:* τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, *non uult attingere siue in uersione, siue in annotationibus uel minima uocula eum articulum, Qui proculdubio non sine causa aut temerè sexies à spiritu sancto in sacrosancto filij* Dei *testamento repetitus inculcatusq; est.*

Sic idem super, Ecce *agnus ille* Dei, ὁ ἀμνὸς, *qui tollit peccata mundi, annotat.* Agnus *ille* ὁ ἀμνὸς *articulus adiūctus (ut ex Chryso stomo &* Theophylacto Erasmus *obseruauit) emphasin habet, non modo dignitatis, ut à typico agno & cæteris legalibus uictimis distingua tur, sed etiam relationis:* Reuocat *enim mentem in prophetias Isaiæ et aliorum:* Hæc Beza. *Sic et in hoc sancto fœdere articulus distinguit uerum Christi corpus à signis aut figuris typisq; corporum umbratilium aut mysticorum:*

Locutio *illa* Matt. 3. & 17. Hic *est filius meus dilectus,* οὗτός ἐστι ὁ υἱός μου, *&c. simillima est uerbis* Testamenti. Beza *uertit,* Hic *est filius* ILLE *meus dilectus, addens in annotationibus:* Articulū *expreßi, cuius hic uidetur esse emphasis maxima, tum ad distinctionē ab alijs filijs, tū & ad dignitatis eius commendationē.*

Simili ergo ratione etiam articulus prædicato in uerbis sacræ cœnæ additus τὸ σῶμα, τὸ

αἷμα

ϰίμα exprimendus esset, Hoc est illud meum corpus, quod pro uobis traditur. Qua ratione uox corpus & sanguis tum specificaretur, tum & emphasin acciperet, separareturq; ab Ecclesiæ mystico aut typico corpore, excluderenturq; istorum umbræ & phantasmata corporum aut somniorum. Diceretur enim, non esse quoduis corpus, sed quoddam eximium, nempe illud ipsum naturale, uerum, non signum, umbra aut pictura ipsius.

Hac sanè ratione necessariò uox corpus in uera natiuaq; ipsius significatione acciperetur, excluderenturq; metonomyæ & alij tropi aut astutæ peruersiones uocis eius, quas subinde alias atq; alias isti artifices comminiscuntur, ut modo nobis uerum corpus ac sanguinem ex essentia huius sacramenti surripiant, nudumque panem ac uinum relinquant.

Occlamabit fortè hic quispiam istorum: Christus habuit unicum tantum corpus: Quomodo potest ergo specificare id aut ab alijs distinguere? Respondeo, Scriptura triplici significatione hac loquutione utitur, aut quasi tria quædam corpora Christo tribuit, Primum illud naturale, Deinde mysticum, ubi ipse quidem Christus est caput, singuli aũt pij membra, cuius fit mentio ualde crebrò in nouo Testamento, Tertiò

Ioan=

Ioannis 6. cùm dicitur, Corpus meum est cibus & sanguis meus est potus, necesse est intelligi de passione & merito beneficijsq; ex supplicio corporis & sanguinis ipsius prouenientibus. Postremò cum isti fingunt quædam figurata typica aut significatiua corpora Christi, etiam quandam diuersam rationem & quasi nouā speciem corporis Christi confingunt. Rectè ergo dico articulum corpori additum specificare corpus ab alijs. Vt uerò maximè nulla alia uocis huius significatio esset, tamen articulus istā uim exprimit, sicut cū Dido ait, Tu ne es ille Aeneas? cùm Aeneas sit uni proprium, & nulli alij Aeneæ tunc celebrati fuerint, ut specificatione indigeret.

Meo itaq; iudicio hic articulus illustratus maximum momentum afferret ad uictoriam cōtra omnes corruptelas & falsationes sacrosancti fœderis ac Testamenti filij Dei: Ostenderet enim eam prorsus esse uim uerborum Domini, ac si diceretur, Hoc est illud ipsum corpus meum, quod &c. Das ist eben DER mein Leib, der fur euch gegeben wird, *non signum aut umbra eius, non figuratum aut typicum quoddam corpus, non etiam illud mysticum, ubi Christus est caput, nos autem membra eius, caro de carne, & os de ossibus ipsius: De quo isti recentiores*

tiores aduersarij uerba cœnæ exponunt.

Omnes tribuunt articulo eam uim, quòd soleat tùm quasi specificare nomen, cui additur, tum & emphasin quandam illi adijcere: Quare de communi omnium grammaticorum aut etiam græcam linguam callentium sententia statuimus, articulum prædicato additum specificare cum quadam emphasi corpus Christi, eoq́; illud uerum, genuinum ac primarium corpus Christi notare.

XXVIII.

Vltra hæc considerentur & illa duo, quòd quandoquidem hic articulus prædicato adijcitur, omnino uidetur primum identicam, ut loquuntur, prædicationem efficere, quòd res subiecti sit ipsamet res prædicati, ea nempe ratione, quam prolixius in Fideli admonitiõe exposui, ostenso uero eius propositionis subiecto & sacramentali duarum rerum arctißima uniõe.

Deinde etiam uidetur hic articulus hoc loco uerè præstare se articulum, id est, arctius connectere ac colligare tum præcedentia, tum & sequentia cum uoce à se indicata, nempe, cum corpore & sanguine. Nam sequens relatiuum quod, non tantum in suum antecedens, sed & in eius articulum respicit, eumq́; refert ac repetit, perinde ac si diceretur, Hoc est illud ipsum

ipsum uerum corpus meum, quod uerum aut proprium corpus meum pro uobis traditur.

Verum hic illud quoq; obseruandum est, quod quidam Græcæ linguæ periti monent, quòd post pronomina demonstratiua semper repetatur articulus, & addatur ei rei, quam pronomine designare uolumus: Quod est idem cum præcedenti monitione, nempe articulum arctißimè connectere subiectum cum prædicato, & ueluti eandem rem facere.

Porrò in uerbis cœnæ etiam illud consideretur, quòd in pleniore recitatione illorum uerborum, cuiusmodi est Matth. 26. *ter repetatur articulus: inquit enim,* πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτο γάρ ἐστι ΤΟ αἷμά μου, ΤΟ τῆς καινῆς διαθήκης, ΤΟ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, *id est, Bibite ex eo omnes. Hic enim est* ILLE *sanguis meus,* ILLE *noui Testamenti,* ILLE *qui pro multis effunditur in remißionem peccatorum.*

Quare liquidißimè cernimus, hac perpetua colligatione articulorum manifestißimè demonstrari planè eandem rem esse id, quod cum pane ac uino datum est in cibum ac potum, cum sanguine Christi, cumq; sanguine Testamenti noui, seu quo nouum Testamen-

mentum ibi sanciebatur ac confirmabatur, & denique idem esse cum sanguine fuso pro genere humano in Remißionem *peccatorum:*

Quapropter in ista arctißima uocum istarum colligatione, & rerum (ut ita dicam) identitate per articulum toties iteratum connexa, non patet ulla fraus tropis aut figuris, res uocesue istas tam solidè connexas diuulsuris, ac pro ueris solidisque rebus umbras, signa, figuras ac ueluti somnia & phantasmata quædam substituturis.

XXIX.

Cum hac Græci *idiomatis proprietate de summa connexione prædicati ac subiecti per articulum prædicato additum, illudque quasi in subiectum retrahentem, pulchrè conuenit, quòd omnino ratione* Hebrææ *linguæ idem uidetur ualere hic pronomen* Hoc, *quod* Hebræ*um* הִנֵּה Hine E N *uel* E C C E *aduerbia demonstrantis.* Nam *in ueteris* Testamenti *formula fœderis,* Exod: 24. *unde proculdubio hæc noui* Testamenti *formula transumpta est, habetur* Hine הִנֵּה Ecce *sanguis fœderis, quod* Deus *uobiscum sanxit.* Quod *Septuaginta quidem*

uerterunt

uerterũt ἰδοὺ αἷμα, Ecce sanguis, epistolá uerò ad Hebræos, Hic est sanguis Testamenti, ut eadem planè sit uis in hoc dicto pronominis demonstratiui τοῦτο, Hoc, quæ est aduerbij demonstrandi Ecce. Qui Hebraismus in demonstratiuo pronomine HIC diligentißimè hoc loci obseruandus est, ad consequendum uerum ac genuinum sensum uerborum cœnæ Domini.

Hoc uerò, quod dico de istarum duarũ particularũ Ecce & Hoc cõuenientia, non tantum ratione demonstrationis consideretur, quòd in ea illæ duæ uoculæ sint idem: sed etiam quòd sicut aduerbium EN aut ECCE mox ipsi rei demonstratæ aut nominatiuo in ueteri formula adiungitur, sine interposito alio subiecto, tanquam si ipsemet sanguis sit primum subiectum, sic et pronomen demõstratiuum Hoc, aut Hic, accipiendum est in nouá pactione.

Cùm Moses dicit: Ecce sanguis Testamenti, ipsum sanguinem ueteris Testamẽti digitò aut manu populo directè monstrat: Sic haud dubiè etiam Christus rectà ac sine aliquo medio digito indicat sanguinem noui Testamenti. Fortè etiam usus est aduerbio demonstratiuo Ecce, hoc loco in sua lingua, sed noui Testamenti scriptores hìc quoque, sicut & in epistola ad Hebræos pro Ecce substituerunt pronomen

demon=

demonſtratiuum Hoc *aut* Hic.

Illa igitur Hebræa *propinqor demonſtratio arctiorq́; connexio particulæ demõſtratiuæ cũ ſanguine multò euidẽtius aſſerit præſentiã ſanguinis ueluti digito corã populo monſtrati, q̃ pronomẽ demõſtratiuũ cõmuni more acceptũ, euidentiusq́; excludit illud ſophiſma aduerſariorũ* EST, *id eſt, ſignificat.* Nã *aduerbiũ demonſtratiuũ ſimpliciter ac de proximo mõſtrat ſanguinẽ, nõ aũt aliquid aliud, quod poſſet eſſe typus aut figura ſanguinis.* Intelligatur *igitur omnino hîc pronomen demonſtratiuũ* Hoc *uel* Hic Hebraizare *& naturam aduerbij demonſtratiui* Ecce *repræſentare.*

Et*ſi uerò unus quiſpiam ex aduerſarijs urgeat alibi clarè dici,* Hic *calix, tamen illa locutio adeo communis & uſitata eſt, quia continens rectius quàm contentum oſtendi cerniq́; poteſt, ut propria haberi queat.* Sic *idem fuiſſet, ſi* Moſes *dixiſſet,* Ecce *crateres ſanguinis* Teſtamenti, *cum eo, quod ait,* Ecce *ſanguis* Teſtamenti, *perinde inquàm utraque locutio ipſum ſanguinem monſtraſſet.*

Q*uare cùm ſcriptores* Teſtamenti *in formula fœderis pro* ECCE Hebræo *ſubſtituerint* Hoc, *Hebræo.9. & in* Euangeliſtis *intelligi exponiq́; debet illud,* Hoc *perinde ac ſi dictum à*

Domino *fuisset* Ecce *sanguis noui* T*estamenti, aut* Ecce *corpus noui* T*estamenti, id est, quo nouum* Te*stamentum sancitur, ut ita sit res ipsa sanguinis ac corporis coràm ac digito commonstrata* Ap*ostolorum oculis, si non corporis, at saltem mentis.* Non *igitur sic illud dictum accipiatur, quòd ibi sit proposita ac exposita à* Domino *quædam interpretatio signorum, typorum, figurarum aut metonymiarum, quomodo panis aut uinum significet aut figuret corpus ac sanguinem* Domini *in sacra cœna.* Non, *inquam, est ea* Domini *loquutio aut sententia (ut aliqui opinantur) quasi quædam allegoriarum, typorum, signorum, aut figurarum aut somniorum (sicut Zuuinglius confert ista cum somnio* Pharaonis*) interpretatio & declaratio, quid & quatenus aliam rem significet aut figuret: Sed est præsentis datiq; in esum corporis & in potum sanguinis demonstratio, & simul assertio, quòd eo sanguine ac corpore eiusque distributione, esu ac potione illud nouum sacrumq; fœdus aut* T*estamentum sanciatur & constabiliatur.*

Nec *tamen id simpliciter urgeo, quasi dialecticè loquendo corpus ac sanguis nequeat esse aut non sit prædicatum.* S*icut enim illa ueteris* Te*stamenti formula resolui potest in*

hanc

hanc propositionem: Ecce hoc, *quod est in crateribus hisce; aut quo uos aspergo, est sanguis* Testamenti *seu fœderis*: Sic *& Christi loquutio talem sententiam expositionemq́; fert*, Ecce hoc, *quod uobis iam do in cibum & potum, est corpus ac sanguis meus* Noui Testamenti, *seu quo nouum* Testamentum *comedendo ac bibendo sancitur.*

Summa illud Hebraizans *pronomen demonstratiuum hoc, ac complectens simul aut exprimens aduerbium demonstrandi* ECCE, *omnino rem ipsam corporis ac sanguinis* Domini *coràm sistit, exhibet ac demonstrat, non autem absentes quasdam res ac longißimè in cœlo existentes figuris, signis ac typis pingit, significat uel adumbrat, aut etiam somnia interpretatur.*

Ex *ipsa igitur ui ac natura demonstratiuæ particulæ, præsertim ratione* Hebræi *sermonis, liquidißimè constat, illic præsens corpus ac sanguinem ostendi, & in cibum potumq́ue distribui, non autem absens figurari, adumbrari, aut typis* Mosaicis *significari.*

Conueniunt ergo ista duo proxima argumenta inter se aptißimè, & quasi in hypotyposi quadam sibi mutuo occurrunt: sicut enim articulus τὸ ILLE *prædicato additus, uelu-*

ti retrahit prædicatum in subiectum, cum eo commiſcet ac ueluti idem facit: Ita *uiciſsim uocula demonſtratiua* ECCE, *aut* HOC,*illi ueluti occurrit, ſubiectum prædicatum promouens, & ueluti rectà ipſum prædicatum arripiens ac monſtrans, perinde ac ſi diceret:*Ecce *corpus,*Ecce *ſanguis meus &c.* Q*uod attentè cogitanti maximam lucem & energiam in hoc tam celebri filij* Dei *dicto affert.*

XXX.

Celebratur à theologis illud Hilarij *dictum,* Ex *occaſione dicendi ſententiam dictorum petendam eſſe:*Verùm *multò rectius ueriusq́; dicetur, quòd ex ſcopo, intentione aut propoſito dicentis & ſermonis dictorum ac uerborũ ſenſus petendus ſit.* Co*nſideremus ergo attentè, quid hîc agat & dicere uelit* Ch*riſtus: inde enim certiſsimè, quam uim uerba de corpore ac ſanguine ipſius pronũciantia habeant, animaduertere poterimus.*

Pri*mùm itaq; conſtat, eum ferire fœdus inter* Deum *& homines, ſeu ſancire nouum* Teſtament*ũ.* De*inde id agens dat diſcipulis quendam cibum ac potum, eosq́; eum ſumere ac edere & bibere iubet.* Tert*iò inter dandum docet eos quid ſit, quod eis det, & in quem uſum aut finem.* Q*uare illa uerba ad præſentem materi-*

am

am & actionem fœderis arctiſsimè applicanda ſunt, & de eo modis omnibus intelligenda, non de quapiam alia re peregrina aut abſente? Quod ut melius intelligatur, conſideretur illa uetus formula et hiſtoria Teſtamẽti, quæ eſt ueluti quædam origo aut fons uerborum cœnæ, fœderis aut Teſtamenti Domini. Nam ſicut totum nouum teſtamentum ex uetere ſumptum, formatum ac ueluti exſculptum eſt, ſic etiam iſta uerba noui fœderis prorſus cum illis Exod. 24. conſonant, ut tum ſuprà, tum & in Fideli admonitione prolixus oſtendi.

Cùm Moſes Exodi 24 ſancit uetus Teſtamẽtum in Sina inter Deum et populũ, mactat fœderales uictimas, & dimidium quidem ſanguinis ſpargit aut fundit ſuper altare, ueluti Deo eũ offerens, dimidiũ uerò profert ad populum, ut eũ illo aſpergat, et dicit, Ecce ſanguis fœderis, quod pepigit Dominus uobiſcum &c. quod dictũ uertit epiſtola ad Hebræos, Hic eſt ſanguis Teſtamenti, quod Deus mãdauit erga uos &c.

Cùm igitur ipſe profert illum fœderalẽ ſanguinem in crateribus, eoq́; populum aſpergens prædicta uerba dicit, loquitur de præſenti re, populumq́; docet & monet, ut intelligãt & cogitent, quid ibi propriè agatur, non autem meditatur peregrina & abſentia quædã, ſed præ-

sentem sanguinem fœderalium uictimarum mõstrat, neq; tamen eum ociose ostẽtat, sed simul quidnam seriæ rei eo agat, & negocia præsentia explicat, q.d. Vos scitis iam per me hic & hac præsenti actione sanciri fœdus inter Deum *et uos. Vidistis quoq; me fœderales uictimas mactasse, & partem quidẽ sanguinis earum super altare* Domino *id offerendo fudisse, partem uerò ad uos in hisce pateris extulisse. Videtis etiã me eo uos iã aspergere:* Nunc *igitur scitote hũc sanguinẽ esse fœderis seu* Testamenti, *eoq; ideo uos aspergi, ut istud præsens fœdus sanciatur & stabiliatur, uosq; hac re & actione tum certiores fiatis de* Dei *erga uos uoluntate, tum etiam sciatis tanto firmius uos erga* Deum *obligari ad seruandum hoc fœdus præstandaq; ea omnia, quæ nunc* Deus *à uobis stipulatus est, uosq; præstituros uos promisistis.*

Hic est uerus ac genuinus sensus uerborum Mosis populum istis uerbis alloquẽtis: Ecce *sanguis* Testamenti, *uel, ut habet epistola ad* Hebræos: Hic *est sanguis* Testamenti, *quod* Deus *erga uos mãdauit, aut uobiscum sanciri præcepit,* Non *exponit ille ibi populo allegorias aut figuras, signa aut typos rerum absentiũ, extra illud negotium existentium, sed præsentem sanguinem manu digitoue ostendit, ac serio iubet*

Israelitas intentos esse in rem præsentem, & cõ
siderare, quid ibi Deus secũ agat, quisúe sit ille
sanguis, aut quo fine, usu, uel intentione in e-
os effundatur.

Hoc itaq; etiam eodem modo uerba fœderis
aut testamenti Christi expendamus, quando-
quidem tum fœderum naturam perspici, tum
præsertim Dei fœdera aut Testamenta inter se
conferri utilißimum est, tum deniq; Christus o-
mnino hæc sua uerba ex ueteri Testamẽto sum
psisse, uel sua potius propria inde repetijsse ui
detur. Ipse enim fuit ille angelus, qui olim illum
populum per Mosen ductauit ac eduxit, & fœ
dus cum illis sanxit, & illa spiritualis petra, ex
qua olim populo mystica aqua, præsentis fœde
ris potum denotans, teste Paulo, profluxit.

Christus igitur in faciendo fœdere, dato ci-
bo ac potu iußisq; Apostolis eum edere ac bibe
re, non peregrina quæpiam, quæ in cœlo empy
reo aut crystallino sunt, incipit agere, aut absen
tium rerũ typos, figuras uel signa per metony-
miã declãrare, non quoq; ociose datũ corpus ac
sanguinẽ suum ostẽtare, sed propriè ipsam rem
præsentem, quid ibi agat, quid det & in quem
usum, Apostolis exponit, eosq; iubet in præsens
negocium res et actionem intẽtos esse, ut sciãt,
qđ per se nũc Deus cũ illis agat. Ea igitur adeo

uiua & practica uerba paululū consideremus:

Verba Christi oīm plenißimè Matthæus in posteriore parte sacramēti descripsit, quæ ita habēt, πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες: τοῦτο γάρ ἐστι ΤΟ αἷμά μου, ΤΟ τῆς καινῆς διαθήκης, ΤΟ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, id est, Bibite ex hoc oēs. Hic.n. est ILLE sanguis meus, ILLE noui Testamēti, ILLE qui pro multis effunditur in remißionem peccatorum.

Sensus ergo dicti Christi est, quasi diceret: Scitis nunc Deū per me uobiscum ac cum toto genere humano inire nouum fœdus. Vidistis etiā me dare panem ac uinum in cibum & potū: sed hoc nondum satis est. Oportet uos præterea scire, quid uobis simul cum hisce elementis in cibū ac potum dem, & in quem usum. Scitote igitur me uobis hîc simul dare etiā corpus ac sanguinē meum, mox pro uobis crucifigendum, idq; in hunc usum, ut hac eius comestione & haustione hoc nouum fœdus aut testamentum sanciatur aut constabiliatur.

Hoc omnino uolūt ista uerba: Hic est sanguis noui testamēti, nempe hac ipsa sumptione mei sanguinis, nūc icitur et initur nouum fœdus aut testamentum inter uos & Deum. Hoc uobis sit quasi certißimū et lōgè preciosißimū pignus uo

luntatis ac promißionum diuinarum, beneficia paßiōis meæ uobis offerentiū, quod pignus uos perpetuò ad prædicti fontis bonorū, nēpe meæ mortis recordationem reuocare debet.

Hic.n.sanguis à uobis, tanq̃ altera confœderāda parte, sumptus debet uos perpetuò monere de sanguine alteri confœderatæ parti (id est Deo) oblato, seu suo modo ab ea sumpto, nēpe de effusiōe sanguinis in cruce: Vicißim uerò ille Deo oblatus sanguis seu paßio mea aut sacrificiū, perpetuò corā Deo in meo cœlesti tabernaculo existēs, monebit eū, ut cogitet de hoc meo sanguine uobis dato, atq; ita & de fœdere, suo nomine uobiscū inito. Quare sicut hic (ut ita dicā) Sacramētalis sanguis uos monebit de quærēdis flagitādisq; per fidem beneficijs meæ paßionis, ita ille (ut sic loquar) paßionalis sanguis uice uersa monebit Deum ac impetrabit uobis ab eo merita beneficiaq; meæ paßionis. Obseruetur & hæc ualde concinna duorum, ut ita dicam, sanguinum Christi inter se harmonia aut correspondentia.

Quam uim sensumq; Domini uerborū præclarè cōfirmat, qđ Lucas & Paulus habēt, Hoc

meum ſanguinẽ, ſeu dato uobis meo ſanguine, quod iam olim uobis promiſſum eſt in prophetis, quodq́; Paſcha ego uobiſcum comedere deſiderio maximo deſideraui, ut pacta prædicatione, ſancito nouo teſtamento, tolerataq́; paßiõe aliquãdo tandẽ functionem mihi à Patre in hoc mũdo demãdatam abſoluerem, genus humanũ redimerem, Patrem glorificarem, et ad ipſum, in meam priſtinã gloriã, ex hac triſti exinanitione reuerterer.

Cæterùm prædictis uerbis Matthæi etiã illud γὰρ cauſale diligentißimè expẽdatur: oſtenditur namq; ea coniunctione cauſa, cur iubeat D. ex ea potiõe oẽs bibere, quia (inquit) hæc ipſa potio eſt ſanguis meus, quo hoc nouũ fœdus aut teſtamentũ Deus uobiſcũ nunc ſancit, & quidẽ id fœdus hac ipſa præſenti hauſtiõe mei ſanguinis ſancitur. Quare ſi uultis fœdus inire cum Deo, oportet uos omnes de hoc meo ſanguine fœderali aut teſtamentario bibere. En habetis cauſam cur uos omnes inde bibere præcipiam.

Porrò ex hoc pleniore textu poſterioris partis ſacramẽti ſuppleaturquoq; prioris breuitas, ut & ibi ſubintelligas, Hoc.n.eſt corpus meum noui teſtamẽti, qđ pro uobis traditur in remißionẽ pctõrum, ſiue id Dominus ſiue Euãgeliſtæ in priori parte nõ adiecerint, qđ fortè propter

duas

duas potißimum causas prætermissum est, quia sanguine potius q̃ corpore sanciri fœdera in ueteri testamento dicebantur, & quia in appēdice adiectū utriq; iterato mēbro ac parti satisfacere poterat, supplēte auditore ex altero mēbro id, qđ alteri deerat, quoniā utriusq; eadem ratio erat ac est, ut de altero mēbro dicta etiā alteri conueniāt, recteq́; illi applicari queant.

Sūma si breuißimè et perspicuißimè sentētia fœderalis formulæ Mosis & Christi mihi exponenda, efferenda & proponenda esset, indubitāter affirmarē Mosen illis uerbis: Ecce sanguis testamēti, qđ Deus sancit uobiscum etc. dicere, En ego nunc aspergo uos sanguine fœderaliū uictimarum in hunc finem, aut hoc animo, ut hoc fœdus inter Deum & uos hac ipsa aspersione ineatur, sanciatur ac stabiliatur. Adeste igitur & intenti sitis in præsentem hanc longè maximi momenti actionem, & attentè considerate, quomodo hac pactione uel Deus sese uobis obliget, uel uos uicißim ipsi obstringamini.

Sic etiam Christus de re in cibum ac potum in sacra cœna data dicens, Hoc est corpus ac sanguis meus noui Testamenti, qui pro uobis

uobis iam datus, ut hac eius comestione ac potione nouum fœdus aut Testamentum inter uos & Deum sanciatur ac constabiliatur. Quis porrò fructus aut utilitas huius noui pacti esse debeat, quóue modo uos illo uti oporteat, mox liquido exponam. Nunc tantum ostendo me hac distributione corporis ac sanguinis mei in cibũ ac potum uestrum, hoc nouum Testamẽtum sancire. Adeste igitur uigilantes, nec peregrinemini alienis cogitationibus, sed res actionemq́; præsentem considerate attentißimè, uosmet & corpus meum dijudicantes. Expendentes ergo, quàm sacrosanctum fœdus aut Testamentum, toties diuinitus per Prophetas promissum, nũc inter Deum ac uos per me mediatorẽ ineatur ac constabiliatur, idq́; quàm sacrosanctis pignoribus, quo tum de Dei prõptißima & plusquã paterna erga uos uoluntate sitis certiores, & simul semper recordemini, ac prædicetis, quomodo is sacrificio, morte, aut sanguine meo, mox pro uobis fundendo, sit uobis placatus & planè Pater factus.

Ex *hoc igitur uero ac proprio fine & intẽtione* Christi *suum nouum testamentũ inter* De*um & homines sancientis, manifestum est* Chri*stum illis uerbis,* Hoc *est corpus aut sanguis meus, asserere uerã præsentiam ac distributionẽ*

corporis

corporis ac ſanguinis ſui in ſua ſacra cœna. Quod argumentum longè firmiſsimũ eſt ad ſtabiliendam ueritatem noſtræ & coarguendam falſitatem contrariæ ſententiæ.

Gloriatus olim fuerat quidã præcipuus iſtius noxij erroris repertor, aut certè inſtaurator, ſe longè precioſiſsimam gemmam à quodã genio p ſomniũ accepiſſe, de quo dubitat ipſemet, an candidus uel ater fuerit, cũ eum docuit uerbum ſubſtantiuũ EST in ſignificat transformare. At ſi iſtas tres quaſi gemmas paulò antè à me tibi indicatas, nempe particulã demõſtratiuam τοῦτο Hoc uel Ecce, Articulum prædicati TO ILLVD corpus, & deniq; ſcopum ac intentionem Mediatoris fœdus ſancientis inter ſeſe pulchrè contuleris ac cõcinnaueris, longè elegantius monile aut ornamentũ gutturis cordisq; tui efficies, quo te ad hoc ſacroſanctũ cõuiuiũ ueluti nuptiali quodã ornamento exornes.

Nam primum articulus prædicato additus tum cũ quadã ſingulari emphaſi ſpecificat illud corpus ac ſanguinem ab alijs omnibus umbratilibus, typicis aut figuratis, ac oſtendit tibi ſignificari illud ipſum uerum primariumq; ac naturale corpus Chriſti, in quo paſſus eſt: Tum etiã

esse facit aut docet. Deinde contrà pronomẽ demonstratiuũ, rõne hebraismi sui aduerbiũ demonstratiuũ En aut Ecce includẽtis, ueluti occurrens retrogradienti prædicato rectà ipsum fermè tanq̃ pro subiecto arripit, directè ipsum corpus et sanguinẽ ibi distributũ cõmonstrans.

Deniq; ipse scopus aut intẽtio Christi fœdus sanciẽtis necessariò euicit eũ illis uerbis rẽ præsentẽ respicere ac agere, nempe sancire aut ferire fœdus inter Deũ ac hoĩes, eoq; testari se ibi dare corpus ac sanguinẽ suũ in cibum ac potũ: ut ille quidem dando, nos autem Christiani id sumendo, comedendo ac bibendo, nouum illud fœdus cum Deo peragamus ac ineamus.

Nõ igitur ibi ille peregrina quædã ac extra totũ mundũ existentia monstrat, aut lõgissimè remoti corporis ac sanguinis typos, signa, aut figuras uel pingit uel explicat: sed illud præsens testamentũ, dando et dare se corpus suũ testificãdo, condit, hoĩesq; cũ Deo per id cõfœderat ac colligat. Sic si tria ista euidẽtissima ueritatis indicia inter sese cõnexueris, præclarissimo ornamẽto triũ preciosorũ lapidũ pectus ac cor tuum coram Deo exornaueris, ne in hoc sacro conuiuio sine nuptiali ornamẽto depræhẽsus, tibimet iudiciũ exitiumq; comedas ac bibas, nõ agnito dijudicatoq; illo uero corpore ac sanguine Domini:

Hacte-

Hactenus XXX partim rariora, partim etiam planè non tractata hucusq; argumẽta recensui, quibus uera substantialisq́; praesentia simul & externa ac sacramentalis manducatio corporis Domini éuidẽtißimè sólidißimeq́; asseritur ac demõstratur, quae si cum mea prius edita fideli admonitione de retinendo inuiolato ac incorrupto testamento Domini cõiunxeris, ac in timore Dei expenderis, abundè profectò de hac re institueris, ac mentem cõscientiamq́; tuam in ueritate constabilies & contra omnia inania terriculamẽta aut imposturas sophismatum aduersariorum communies armabisq;.

Verùm nõ tantum certa notitia, sed etiã magno timore Dei ac cõstantia, praeter Spũs sancti regimen, ad retinendã ueritatẽ extremè nobis opus est. Quãprimũ.n. excusso timore Dei, (ut olim nostri primi parẽtes fecerũt) mãdatũ ac uerißimũ uerbum Dei seponimus, & nostris speculationib. ac istorũ sophismatib: indulgere ac uacare incipimus, mox in inextricabiles labyrmthos & laqueos spirituales incidimus, ubi intricati, illaqueati & capti ab illo infernali monstro deuoramur: qui infernali Satanae latrocinio pulchrè Schwenkfeldius ac similes

testamẽti Dei ex oculis remouere & nostris c
gitationib. spiritusq; relationibus indulgere.

Eodem *facit* ꝙ *in quibusdã istorum locis ma*
nifestè in sacra Cœna uerba Domini *immutan*
tur, & dicitur, Hoc *est signũ corporis mei, au*
quidpiã simile pro illorum arbitrio. Hoc *iden*
etiam omnia istorum scripta agunt, quæ cũ in
numera sophismata recitent & sua somnia op
nionum pulcherrimis coloribus, quàm maxim
queunt, plausibiliter depingant, ipsa uerba s
crosancti testamẽti aut prorsus uitant, aut cer
tè audacissimè torquent ac peruertunt innume
ris modis, prout cuiq; bellissimũ & ad decipiẽ
dos simplices maximè accõmodũ esse uidetur.

Dominus Iesus *reprimat Satanã zizania in*
agro Domini *omnibus suis mille artibus auda-*
cissimè seminantem, uariaq; scandala excitan-
tem, nobisq; purissimum triticum uerbi sui ad
gloriam nominis sui & Ecclesiæ *salutem usq;*
in finem clementissimè, propter miseri-
cordiam & ueritatem suam, con
seruet, Amen.

FINIS.

¶